

Zzp'ers in middelgrote en plattelandsgemeenten

Analyse en beleidsaanpakken

Ruud Dorenbos (Platform31)

Tom Gommans (Rebel Group)

Barbara Heebels (Platform31)

Uitgave

Platform31

In opdracht van Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten

Den Haag, maart 2017

__PLATFORM31__

Auteurs: Ruud Dorenbos (Platform31), Tom Gommans (Rebel Group) en Barbara Heebels (Platform31)

Redactie: Platform31

Opmaak figuren/tabellen: AZ Grafisch serviceburo

Ontwerp en opmaak kaarten: Ferry Devilee

Platform31

Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de **trends** in stad en regio. We **verbinden** beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een **aanpak** waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: **iedereen profiteert mee** van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag

www.platform31.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden Platform31 en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Toelichting data en gemeenten	7
3	Kenmerken en positie zzp'ers in middelgrote en plattelandsgemeenten	10
4	Zzp'ers in de beleidspraktijk	27
5	Conclusies en aanbevelingen	40
	Bijlage 1: Aandeel zzp'ers in handel, vervoer en horeca en bouwsectoren t.o.v. totale beroepsbevolking	47
	Bijlage 2: Zzp'ers in de bouw	49

1 Inleiding

Aanleiding

Zeker de laatste jaren is er sprake van een forse toename van het aantal zelfstandigen. Volgens het CBS zijn er in 2014 ruim 800 duizend zzp'ers, in 1996 waren dat er 'slechts' 330 duizend.¹ De forse groei van het aantal zzp'ers heeft implicaties voor de arbeidsmarkt en de arbeidsverhoudingen. De positie van zzp'ers binnen allerlei stelsels (sociale zekerheid, belastingen, opleidingen, et cetera) vormt dan ook onderwerp van onderzoek en discussie. Zzp'ers hebben in toenemende mate ook de aandacht van lokale beleidsmakers. Omdat deze groep van ondernemers heel divers is, is het voor veel gemeenten een zoektocht hoe zij het beste deze groep kunnen faciliteren. Ook is het vaak nog niet scherp voor gemeenten welke uitdagingen er voor het gemeentelijk beleid zijn als de gemeente niet inzichtelijk heeft welke wensen en behoeften deze groep heeft. Daarnaast geven gemeenten aan dat zij graag handvatten willen voor hun lokale zzp-beleid.

Platform31 heeft recent een onderzoek afgerond naar de positie van zzp'ers in de G32-steden. Dit was voor KING aanleiding om opdracht te geven voor het onderhavige onderzoek naar de rol en houding van middelgrote en plattelandsgemeenten tegenover zzp'ers. In dit onderzoek wordt de positie van zzp'ers in de betreffende gemeenten geschetst en wordt gekeken naar hoe zzp'ers in deze gemeenten zichzelf hebben georganiseerd om, bijvoorbeeld, hun behoeften en belangen onder de aandacht te brengen bij de gemeente (of andere partijen). Tot slot is ook de vraag van belang wat de middelgrote en plattelandsgemeenten kunnen (of moeten) doen om de in hun gemeente werkende (en wonende) zzp'ers (beter) te faciliteren.

Het onderzoek bevat een kwantitatieve component, dat wil zeggen een analyse en duiding van CBS-data, en een kwalitatieve component waarin de rol en houding van de gemeenten ten aanzien van de zzp'ers centraal staat. Het onderzoek richt zich specifiek op de middelgrote en plattelandsgemeenten. Het onderzoek focust zich op het gemeentelijk beleid en de lokale vertegenwoordiging van zzp'ers en gaat niet specifiek in op de individuele wensen en behoeften van de zzp'ers.

Achtergronden

Dé zzp'er bestaat niet. De diversiteit is enorm, niet alleen qua persoonlijke kenmerken maar ook qua type ondernemer: sommige zzp'ers verkopen diensten, andere producten, er zijn zzp'ers die zich richten op het grotere bedrijfsleven terwijl anderen vooral consumenten als klant hebben et cetera. Ook is er een verschil tussen zzp'ers die voor zichzelf beginnen vanuit een negatieve keuze (er is geen andere mogelijkheid voor hen om via een reguliere baan aan het werk te komen) en zzp'ers die juist doelbewust de stap maken om voor zichzelf te beginnen. Bovendien is er een verschil tussen zzp'ers met en zonder groeiambities. Er is één algemeen kenmerk van alle zzp'ers aan te wijzen: het zijn allemaal kleine ondernemingen.² Tegelijkertijd kent een zzp'er ook een grote verscheidenheid aan taken wat betekent dat idealiter een zzp'er ook over een breed arsenaal aan competenties dient te beschikken. Dat betekent dat hij/zij, naast het uitoefenen van zijn/haar vaak, ook kennis moet hebben van financiën, juridische zaken, acquireren, IT-zaken, netwerken et cetera. Deze verscheidenheid aan

¹ Het CBS definieert een zzp'er als een persoon met als (hoofd)baan het verrichten van arbeid voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of in een zelfstandig uitgeoefend beroep en die daarbij geen personeel in dienst heeft.

² Zie bijvoorbeeld Kennisbundel: ZZP en de stad, gemeente Amersfoort, Nicis Instituut en Elba Media (2012).

taken en benodigde competenties maakt dat elk uur kostbaar is en zzp'ers moeten afwegen waar ze tijd in investeren.³ Dat maakt zzp'ers kwetsbaar. Uit landelijke cijfers komt naar voren dat ongeveer de helft van de gestarte zzp'ers gemiddeld na zes jaar is gestopt. Gelukkig vindt de meerderheid van de zzp'ers zijn of haar weg maar soms resulteert het in een situatie dat een ondernemer afhankelijk wordt van bijstand (en in situatie met hoge schulden beland). Het komt echter ook (en steeds vaker) voor dat mensen vanuit een bijstandssituatie als zzp'er hun eigen inkomen kunnen verdienen.

Economische groei in een regio wordt gestimuleerd door een hoog aandeel innovatieve ondernemers en kleine en middelgrote bedrijven. Daarom wordt betoogd dat gemeenten moeten zorgen voor een klimaat waarin ondernemerschap en kleine bedrijven worden gestimuleerd. Daar staat echter tegenover dat lang niet alle kleine ondernemers zorgen voor economische groei. De meeste startende ondernemers groeien niet of nauwelijks. Zouden de gemeenten (regio's) daarom alleen moeten investeren in jonge ondernemingen met groeipotentie via een incubator of broedplaats? Of is het ook verstandig om kleinschalig ondernemerschap naast een reguliere baan te promoten? En wat kan de betekenis zijn van het starten van een eigen bedrijf als mogelijkheid om vanuit een uitkering weer een eigen inkomen te verdienen? De vraag staat dan ook centraal welke rol de gemeente inneemt (of in zou moeten nemen), die van toeschouwer, toezichthouder, opdrachtgever, promotor, investeerder, supporter, facilitator et cetera? Met andere woorden: hoe ziet de beleidsagenda, beleidspraktijk- en uitvoeringspraktijk gericht op zzp'ers eruit in middelgrote gemeenten en plattelandsgemeenten?

Onderzoeksvragen

De centrale vragen in dit onderzoek luiden:

- Welke rol nemen de middelgrote- en plattelandsgemeenten in ten aanzien van de zzp'ers binnen hun gemeenten, en hoe ziet die rol er in de praktijk uit?
- Met wat voor zzp'ers hebben de middelgrote- en plattelandsgemeenten te maken? Om hoeveel zzp'ers gaat het en wat zijn hun achtergrondkenmerken. Zijn het bijvoorbeeld hoofdzakelijk mannen of juist niet, vooral ouderen of toch juist opvallend veel jongeren, wat is hun opleidingsniveau, inkomenspositie et cetera.
- Hoe ziet het gemeentelijk beleid ten aanzien van de zzp'ers eruit, en wat zijn de wensen en behoeften van de zzp'ers volgens lokale zzp vertegenwoordigers?

5

De beantwoording van deze onderzoeksvragen zal uiteindelijk resulteren in een aantal aanbevelingen voor middelgrote- en plattelandsgemeenten, waarmee zij hun zzp'ers (beter) kunnen faciliteren.

Om bovenstaande vragen te kunnen beantwoorden, hebben wij de volgende aanpak gehanteerd:

1. Eerst is enig dataonderzoek gedaan om een beter beeld te krijgen van de aantallen zzp'ers (inclusief enkele achtergrondkenmerken van zzp'ers) in middelgrote gemeenten en in plattelandsgemeenten (mede ter vergelijking met de G4- en G32-gemeenten). Dit dataonderzoek is aangevuld met deskresearch waarin het zoeken naar, verzamelen en bestuderen van literatuur waarin de zzp'ers in de middelgrote gemeente resp. plattelandsgemeente centraal stond.⁴
2. Aansluitend zijn interviews gehouden met gemeenten, (academische) experts en vertegenwoordigers van zzp-organisaties/netwerken om de beleids- en uitvoeringspraktijk

³ Zie ook kennisbundel "ZZP en de stad" (2012), gemeente Amersfoort, Nicis Institute, Elba Media.

⁴ In het onderzoek dat Platform31 uitvoert in opdracht van het G32-stedennetwerk is ook plaats ingeruimd voor interviews met vertegenwoordigende (belangen)organisaties van zzp'ers en met enkele (academische) experts. Relevante inzichten uit die interviews (d.w.z. relevant voor middelgrote gemeenten en plattelandsgemeenten) zullen ook worden meegenomen.

gericht op zzp'ers in middelgrote gemeenten en plattelandsgemeenten in kaart te kunnen brengen. In totaal zijn 35 individuele gesprekken gevoerd, dat wil zeggen met vertegenwoordigers van acht middelgrote gemeenten, met vertegenwoordigers van acht plattelandsgemeenten, met vertegenwoordigers van zzp- en/of ondernemersnetwerken in acht middelgrote gemeenten, met vertegenwoordigers van zzp- en/of ondernemersnetwerken in acht plattelandsgemeenten en met twee academische experts.

Kortom, in grote lijnen bestaat dit onderzoek uit de volgende hoofdbestanddelen:

1. Een kwantitatieve verkenning van de omvang en achtergronden van zzp'ers binnen de middelgrote- en plattelandsgemeenten (hoofdstuk 3);
2. Een kwalitatieve verkenning van beleidsaanpakken rondom zzp'ers in middelgrote- en plattelandsgemeenten (hoofdstuk 4);
3. Conclusies en aanbevelingen om de beleidsaanpakken rondom zzp'ers verder te ontwikkelen en te verbeteren (hoofdstuk 5).

Daaraan voorafgaand zal hoofdstuk 2 eerst de gebruikte data nader toelichten. Aansluitend zal worden ingegaan op de definiëring dan wel afbakening van de middelgrote gemeenten respectievelijk plattelandsgemeenten.

2 Toelichting data en gemeenten

Data

Voor het in kaart brengen van de positie en persoonskenmerken van zzp'ers per gemeente is gebruik gemaakt van cijfers van het CBS. De beschikbare cijfers hebben betrekking op de jaren 2011 en 2013. Het CBS definieert een zzp'er als volgt: *een persoon die voor eigen rekening of risico arbeid verricht in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer) of als directeur-grotaandeelhouder (dga), die geen personeel in dienst heeft en voor wie het inkomen uit werkzaamheden als zelfstandig ondernemer de voornaamste inkomensbron is*. Daarnaast heeft het CBS de categorie 'overige zelfstandigen' ook tot de zzp'ers gerekend. Dit zijn personen die geen werknemer zijn en niet werkzaam zijn in eigen bedrijf of praktijk of bedrijf van hun partner/ouders. Tot deze categorie behoren onder andere freelancers.

Om inzicht te krijgen in de vraag 'wie is de zzp'er?' is er gekeken naar de volgende persoonskenmerken⁵: geslacht, leeftijd, etniciteit en inkomenspositie (eigen inkomen en huishoudinkomen). Daarnaast is de positie van zzp'ers in beeld gebracht door middel van enkele baankenmerken: bedrijfstak en situatie voor start als zzp'er.⁶ De cijfers over zzp'ers en werknemers in loondienst zijn gebaseerd op de Inkomensstatistiek, met uitzondering van opleiding en arbeidsduur welke voortkomen uit de enquête beroepsbevolking (EBB). De cijfers met betrekking tot de beroepsbevolking zijn afkomstig van CBS statline. Dit betreffen de arbeidsdeelnamecijfers per regio uit 2013. De beroepsbevolking is gedefinieerd als alle personen tussen 15 en 75 jaar die betaald werk hebben of die recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn.

7

De volgende variabelen worden hieronder kort uiteengezet:

- *Leeftijd* is ingedeeld in vier categorieën: 15-24 jaar, 25-44 jaar, 45-64 jaar, 65 jaar en ouder. In de vergelijking met de beroepsbevolking zijn de laatste twee categorieën samengevoegd om te komen tot vergelijkbare categorieën (bij de beroepsbevolkingscijfers worden namelijk de volgende categorieën gehanteerd: 15-24 jaar, 25-44 jaar en 45-75 jaar). Binnen de categorie van zzp'ers van 65 jaar en ouder kunnen zich ook zzp'ers van boven de 75 jaar bevinden. Deze zijn bij het vergelijken ingedeeld onder de categorie 45-75. Dit zal echter zeer waarschijnlijk een heel klein aantal personen betreffen.
- Bij *etniciteit* is onderscheid gemaakt tussen Nederlandse en niet-Nederlandse afkomst, waarbij ervan uit is gegaan van de eerste generatie: iemand is van niet-Nederlandse afkomst als ten minste één van de ouders niet in Nederland is geboren. Binnen de categorie niet-Nederlandse afkomst is er onderscheid gemaakt tussen Westerse en niet-Westerse afkomst. Onder Westerse afkomst wordt verstaan dat een persoon afkomstig is uit een van de landen in Europa (exclusief Turkije) of uit Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië of Japan. Een persoon met één of beide ouders afkomstig uit een ander land zijn gekenmerkt als van niet-westerse afkomst.
- *Inkomenspositie* is gemeten aan de hand van drie verschillende variabelen: inkomen als zelfstandige (en eigen inkomen uit loondienst), besteedbaar huishoudinkomen en gestandaardiseerd huishoudinkomen.

⁵ De beschrijving van de persoonskenmerken zal hoofdzakelijk plaatsvinden op basis van data uit 2013. Indien relevant zal er hier en daar ook een vergelijking worden gemaakt met de situatie in 2011.

⁶ Een uitsplitsing naar opleidingsniveau en arbeidsduur is alleen mogelijk voor de G4- en G32-gemeenten, en dus niet voor middelgrote- en plattelandsgemeenten. Overigens heeft het CBS geen informatie beschikbaar over type kantoor- of bedrijfsruimte en of men gebruik heeft gemaakt van startsubsidie (Bbz).

- Inkomen als zelfstandige omvat het inkomen uit eigen onderneming, loon directeurs en overige inkomsten uit arbeid.
- Het besteedbaar huishoudinkomen bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten zoals alimentatie van de ex-echtgeno(o)t(e), premies inkomensverzekeringen zoals premies betaald voor sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen i.v.m. werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden, premies ziektekostenverzekeringen, en belastingen op inkomen en vermogen.
- Het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen is het besteedbaar huishoudinkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Deze correctie vindt plaats met behulp van zogenoemde equivalentiefactoren. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Omdat welvaart door individuen ervaren wordt, wordt het gestandaardiseerde inkomen aan elk van de leden van het huishouden toegekend.
- Voor de indeling in *bedrijfstakken* is gebruik gemaakt van de Standaardbedrijfsindeling (SBI'93) op geaggregeerd niveau. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in de volgende klassen: Landbouw, bosbouw en visserij, Nijverheid en energie, Bouwnijverheid, Handel, vervoer en horeca, Informatie en communicatie, Financiële dienstverlening, Verhuur en handel van onroerend goed, Zakelijke dienstverlening, Overheid en zorg, Cultuur recreatie en overige diensten, Onbekend.
- 'De situatie voor *start als zzp'er*' is uitsluitend gebaseerd op zzp'ers die in 2013 zijn gestart. Iemand wordt als startende zzp'er geïdentificeerd als deze persoon in 2013 als voornaamste inkomensbron een zelfstandige onderneming zonder personeel had en dit in 2012 niet het geval was.

Middelgrote gemeenten, plattelandsgemeenten

Wat zijn precies middelgrote gemeenten respectievelijk plattelandsgemeenten? Wat betreft middelgrote gemeenten bestaat er geen eenduidige definitie. In het rapport 'Midsize NL, het toekomstperspectief van de middelgrote stad' wordt gesproken over 'steden die van oudsher een belangrijke regionale functie hebben vervuld als de stad met een compleet voorzieningenaanbod en bedrijvigheid die daarmee niet alleen voorzien in de behoeften van de eigen inwoners, maar ook in die van de inwoners van omliggende kleinere agglomeraties'. Ook wordt gemeld dat bij middelgrote steden je grofweg kunt denken aan steden met 50 duizend tot 100 duizend inwoners, maar dat is geen wetmatigheid. Er bestaan ook steden met een bewonersaantal lager dan 50 duizend die een belangrijke regionale verzorgende functie hebben. Vanuit praktisch oogpunt kozen we voor een afbakening van middelgrote gemeenten op basis van inwonersaantal, en wel alle steden tussen 40 duizend en 100 duizend inwoners. Volgens cijfers uit Statline voldoen hier bijna 80 gemeenten aan. Daaronder zitten een aantal G32-gemeenten die wij niet hebben meegenomen (onder andere Heerlen, Hengelo en Lelystad). Zo ontstaat een totaal van 74 middelgrote gemeenten.⁷

⁷ Van de 74 middelgrote gemeenten zijn er uiteindelijk 72 geanalyseerd. Nissewaard en Krimpenaard zijn wegens ontbrekende data niet in de analyse meegenomen.

Zoals dé middelgrote stad niet bestaat, bestaat ook hét platteland niet, het is er in vele soorten en maten. Het CBS definieert het Nederlandse platteland op basis van een maatstaf voor de concentratie van menselijke activiteiten gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (oad). De klassen niet-stedelijk gebied (met een gemiddelde oad < 500 adressen per km²) en weinig stedelijk gebied (gemiddelde oad 500-1.000 adressen per km²) worden samen beschouwd als het Nederlandse platteland. Op basis van deze definitie zijn plattelandsgemeenten in alle provincies aanwezig. De meesten bevinden zich in de drie Noordelijke provincies, Overijssel en Zeeland. Op basis van cijfers uit Statline zijn er 83 gemeenten die als niet-stedelijk worden aangemerkt. Onder die gemeenten bevinden zich steden met minder dan 4 duizend inwoners (onder andere Ameland, Vlieland) maar ook gemeenten met meer dan 35 duizend inwoners (onder andere Bronckhorst, Coevorden). Onder deze 83 niet-stedelijke gemeenten zitten ook verschillende gemeenten die zich in een krimpgebied of anticipatiegebied bevinden (onder andere bijvoorbeeld Hulst, Sluis, Dantumadiel, Menameradiel, Coevorden, De Marne, Roerdalen, Bronckhorst). Volgens de definitie van het CBS worden ook gemeenten die zich in weinig stedelijk gebied bevinden, gerekend tot het platteland. In totaal worden er 134 gemeenten als weinig stedelijk aangemerkt. Uiteindelijk hebben wij vanuit praktisch oogpunt gekozen ons te richten op de 83 niet-stedelijke gemeenten, oftewel de plattelandsgemeenten.⁸ Een deel van die gemeenten bevindt zich tevens in een krimpregio of anticipatie regio. In hoofdstuk 4 wordt hier verder op ingegaan.

⁸ Van de 83 plattelandsgemeenten zijn er 81 meegenomen in de analyse. Over de gemeenten Vlieland en Schiermonnikoog was geen data beschikbaar.

3 Kenmerken en positie zzp'ers in middelgrote en plattelandsgemeenten

Inleiding: definities en duiding opkomst zzp'ers

In deze rapportage staan de zzp'ers centraal die wonen in middelgrote gemeenten respectievelijk plattelandsgemeenten. Welke van deze gemeenten hebben veel zzp'ers en welke juist weinig? Wie zijn de zzp'ers in de verschillende gemeenten? Wat is de inkomenspositie van zzp'ers en in welke sector zijn zij werkzaam? En hoe verschilt dit in deze gemeenten ten opzichte van het landelijk beeld? In dit hoofdstuk zal een voorstelling van de zzp'ers in de middelgrote- en plattelandsgemeenten worden geschetst aan de hand van CBS-data. Om dit beeld te kunnen afzetten tegen landelijke tendensen, zullen nu eerst verschillende definities van zzp'ers en de oorzaken van de groei van zzp'ers in Nederland kort worden besproken.

Dé zzp'er bestaat niet, is een vaak gehoorde kreet. Alhoewel iedereen het erover eens is dat het aantal zzp'ers in Nederland in de afgelopen jaren is toegenomen, lopen de cijfers over het aantal zzp'ers sterk uiteen afhankelijk van de gekozen definitie. In dit onderzoek wordt de CBS definitie gehanteerd waarbij uit wordt gegaan van zelfstandigen waarvan het hoofdinkomen uit hun zzp-schap voortkomt. De Sociaal-Economische Raad hanteert een striktere definitie en stelt naast de criteria van het zelfstandig en voor eigen rekening en risico verrichten van werk nog drie additionele criteria voor zzp'ers: het gericht zijn op en perspectief hebben op het maken van winst; de bekendmaking van het ondernemerschap; en het streven naar meerdere opdrachtgevers.⁹ Daarnaast is de groep zzp'ers allesbehalve homogeen. Er kan een scala aan categorieën binnen de groep van zzp'ers worden onderscheiden. Allereerst is het onderscheid op basis van zzp-schap als hoofdinkomen voor dit onderzoek relevant. Hierbij kunnen zzp'ers ingedeeld worden in mensen die het grootste deel van hun inkomen halen uit hun werkzaamheden als zzp'er (ruim 800 duizend mensen) en mensen die het grootste deel uit loon, uitkering of pensioen ontvangen (ruim 600 duizend mensen)¹⁰ (zie ook figuur op de volgende pagina).

In dit rapport worden alleen de zzp'ers meegenomen waarvan het hoofdinkomen uit het zzp-schap voortkomt, dit betreffen dus a.) zzp'ers met alleen inkomen uit hun werkzaamheden als zzp'er en b.) zzp'ers met een neveninkomen dat lager is dan hun inkomsten als zzp'er.

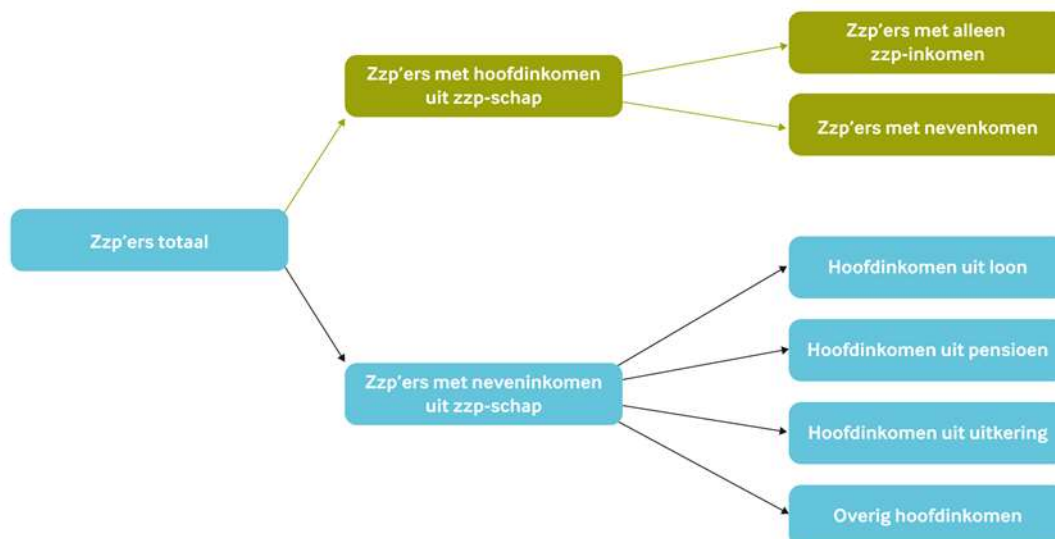
Daarnaast kan een onderscheid in verschillende typen zzp'ers gemaakt worden aan de hand van hun fiscale positie. Vanuit de aangifte inkomstenbelasting onderscheidt de belastingdienst drie typen zzp'ers: winstaangevers zonder personeel, directeur-grotaandeelhouders (dga's) en resultaatgenieters.¹¹ De eerste groep onderneemt voor eigen rekening en risico en doet zelf aangifte van winst. Bij de tweede groep is de onderneming ondergebracht in een bv of andersoortige

⁹ SER (2010) Zzp'ers in beeld. Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel. Advies 10/04 | Oktober 2010.

¹⁰ IBO (2015) Zelfstandigen zonder personeel. Eindrapport Interdepartementaal Beleidsonderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. April 2015.

¹¹ IBO (2015) Zelfstandigen zonder personeel. Eindrapport Interdepartementaal Beleidsonderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. April 2015.

vennootschap of coöperatie. De dga ontvangt normaliter zowel loon als inkomen uit zijn of haar aandelen. De laatste groep van resultaatgenieters zijn individuen die noch in loondienst zijn noch een eigen onderneming hebben en inkomsten opgeven uit overige werkzaamheden, denk bijvoorbeeld aan freelancers en gastdocenten.¹² In de definitie van het CBS zijn deze groepen zzp'ers allemaal meegenomen.

Bron: eigen figuur, gebaseerd op indeling en weergave KIZO

11

Tot slot kunnen er ook indelingen van zzp'ers gemaakt worden op basis van sociaaleconomische positie en/of het type werk dat wordt verricht. Naast een indeling op basis van sector en inkomen – de verscheidenheid hierin zal later in dit hoofdstuk uitgebreid aan bod komen – kan er onderscheid worden gemaakt tussen zzp'ers die producten aanbieden en zzp'ers die op diensten zijn gericht, tussen 'traditionele' zzp'ers, zoals een boer of een winkelier, en 'nieuwe' zzp'ers, freelancers, die hun eigen arbeid verhuren en tussen vrijwillige en gedwongen zzp-schap.¹³

Het aantal en aandeel zzp'ers in Nederland neemt al jaren gestaag toe. In 2014 waren er ruim 1,1 miljoen zelfstandigen, een op de zes werkenden is zzp'er waarvan ruim 800 duizend zijn of haar hoofdkomen genereert uit de werkzaamheden als zzp'er. Eind jaren negentig lag het aantal zzp'ers nog onder de 700 duizend (volgens de ruime definitie) en was nog maar een op de negen werkenden een zzp'er¹⁴. Aan deze toename liggen verschillende met elkaar verweven oorzaken ten grondslag. Fiscale maatregelen als de invoering van de VAR-verklaring, verhoging van de zelfstandigenaftrek en MKB winstvrijstelling en afschaffing van het middenstandsdiploma (begin jaren negentig) hebben de groei van het aantal zzp'ers versterkt. De Sociaal-Economische Raad (SER)¹⁵ plaatst de toename van het aantal zzp'ers in breder perspectief binnen de ontwikkelingen op het terrein van economie en arbeidsmarkt. Productieprocessen en arbeid zijn flexibeler geworden: productie binnen grote ondernemingen heeft in veel sectoren plaatsgemaakt voor productie in netwerken van kleinschalige bedrijven en specialisten. ICT-ontwikkelingen hebben er tevens voor gezorgd dat het steeds makkelijker

¹² CBS (2014) Achtergrondkenmerken en ontwikkelingen van zzp'ers in Nederland. Den Haag.

¹³ Dekker, F. & Stavenuite, M. (2012) ZZP'ers en het sociale stelsel: op weg naar herziening? Verwey Jonker Instituut. December 2012.

¹⁴ CBS (2014) Achtergrondkenmerken en ontwikkelingen van zzp'ers in Nederland. Den Haag.

¹⁵ SER (2010) Zzp'ers in beeld. Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel. Advies 10/04 | Oktober 2010.

is geworden om als zelfstandige aan de slag te gaan en bieden nieuwe ondernemingskansen. Daarnaast is de grens tussen werknemers en ondernemers aan het vervagen en groeit het aantal flexibele arbeidscontracten. Voor veel opdrachtgevers is een zzp'er aantrekkelijk ten opzichte van een flexwerker aangezien er voor zzp'ers geen loondoorbetaling- of ziektewetverplichtingen gelden in geval van ziekte. Ook kan het inhuren van een zzp'er in sommige gevallen goedkoper zijn, met name wanneer de zzp'er een zwakke onderhandelingspositie heeft.

Daarnaast kunnen conjuncturele ontwikkelingen van invloed zijn op de groei van het aantal zzp'ers. De literatuur geeft hierover geen eenduidig beeld: enerzijds kan economische groei zorgen voor meer kansen door een toenemende marktvraag, anderzijds kan economische neergang leiden tot een groei van zelfstandigen doordat meer personen voor het zzp-schap kiezen omdat een vaste baan in loondienst nauwelijks nog te vinden is.¹⁶

Ook demografische en sociaal-culturele trends spelen mogelijk een rol in de toename van het aantal zzp'ers. Het zzp-schap is vooral populair onder vijfenveertig plussers en dit is een groeiende groep binnen de beroepsbevolking.¹⁷ Daarnaast kan worden gesteld dat zelfstandig ondernemen cultureel meer geaccepteerd is geraakt en in sommige sectoren zelfs de norm is geworden. Het grootste deel van de zzp'ers in Nederland geeft aan dat zij/hij begonnen is vanuit een positieve motivatie en een wens om meer vrijheid te hebben en/of om werk en zorg beter te kunnen combineren.¹⁸ Met name in groeisectoren als de zakelijke dienstverlening en de ICT maar ook in de bouw wordt de vrijheid van het zzp-schap sterk gewaardeerd. Het Verwey Jonker Instituut plaatst hierbij wel de kanttekening dat deze wens niet de groei van het aantal zzp'ers kan verklaren, aangezien er geen aanwijzingen zijn dat deze wens in de afgelopen jaren sterk is toegenomen.¹⁹

Tot slot kan ook het gevoerde overheidsbeleid een verklaring zijn voor de stijging van het aantal zzp'ers. De nationale overheid benadrukt de voordelen van ondernemerschap voor innovatiekracht en het genereren van werkgelegenheid. Daarnaast ziet zij zelfstandig ondernemerschap als een belangrijke strategie om mensen met een uitkering weer aan het werk te krijgen. Verschillend onderzoek laat zien dat overheidsbeleid de groei van zzp'ers heeft bevorderd.²⁰ De overheid biedt zzp'ers (vooralsnog) fiscale voordelen in de vorm van zelfstandigenaftrek en MKB-winstvrijstelling. Ook is een discussie gaande over het instellen van een minimumloon voor zzp'ers en worden maatregelen genomen tegen schijnzelfstandigheid, onder andere door de vervanging van de VAR door de modelovereenkomst binnen de Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie. De gevolgen hiervan voor het aantal zzp'ers en toekomstige groei zijn nog onduidelijk. Ook is er weinig bekend over de invloed van lokaal en regionaal beleid op de groei van (bepaalde groepen van) zzp'ers.

¹⁶ Dekker, F. & Stavenuite, M. (2012) ZZP'ers en het sociale stelsel: op weg naar herziening? Verwey Jonker Instituut. December 2012.

¹⁷ IBO (2015) Zelfstandigen zonder personeel. Eindrapport Interdepartementaal Beleidsonderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. April 2015.; Bosch, N, Roelofs, G., van Vuuren, D. & Wilkens, M. (2012) De huidige en toekomstige groei van het aandeel zzp'ers in de werkzame beroepsbevolking. Rapport 19-12-2012.

¹⁸ IBO (2015) Zelfstandigen zonder personeel. Eindrapport Interdepartementaal Beleidsonderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. April 2015.

¹⁹ Dekker, F. & Stavenuite, M. (2012) ZZP'ers en het sociale stelsel: op weg naar herziening? Verwey Jonker Instituut. December 2012.

²⁰ BO (2015) Zelfstandigen zonder personeel. Eindrapport Interdepartementaal Beleidsonderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. April 2015. ; Bosch, N, Roelofs, G., van Vuuren, D. & Wilkens, M. (2012) De huidige en toekomstige groei van het aandeel zzp'ers in de werkzame beroepsbevolking. Rapport 19-12-2012; Dekker, F. & Stavenuite, M. (2012) ZZP'ers en het sociale stelsel: op weg naar herziening? Verwey Jonker Instituut. December 2012.

Aantallen zzp'ers en aandeel in beroepsbevolking

Van de ruim 800 duizend zzp'ers in Nederland woont ruim 20 procent (175.700 personen) in middelgrote gemeenten en bijna 11 procent (87.400 personen) in plattelandsgemeenten. Bij de opkomst van zzp'ers wordt vaak vooral aan de grote steden gedacht maar in middelgrote gemeenten wonen meer zzp'ers dan in de G4-steden (15 procent van het totaal aantal zzp'ers) en bijna net zoveel als in de G32-steden (23 procent van het totaal). Dit zou te maken kunnen hebben met zowel het aanbod van vaste banen – minder grote werknemers en minder vaste banen in middelgrote als plattelandsgemeenten als met de kwaliteit van de woonlocatie – zzp'ers kiezen vaker voor middelgrote en plattelandsgemeenten op basis van hun woonvoorkeuren. Daarnaast speelt ook de sectorale verdeling van de werkgelegenheid een rol.

Er zijn grote verschillen in het aantal zzp'ers per gemeente, zowel binnen de G4- en G32-gemeenten als binnen de middelgrote- en plattelandsgemeenten. Welke middelgrote- en plattelandsgemeenten hebben veel zzp'ers? In de middelgrote gemeenten zijn de meeste zzp'ers te vinden in het Westland (5.700), Hilversum (5.100), Súdwest Fryslân (5.000), Amstelveen (4.200) en Stichtse Vecht (3.800). In de plattelandsgemeenten zijn Hollands Kroon (3.100), Bronckhorst (2.400), Buren (2.000), Opsterland (1.900), Coevorden (1.900) en Midden-Drenthe (1.900) koplopers. De hoge aantallen zzp'ers in deze gemeenten kunnen echter grotendeels verklaard worden aan de hand van het feit dat de betreffende gemeenten ook een grote beroepsbevolking hebben.

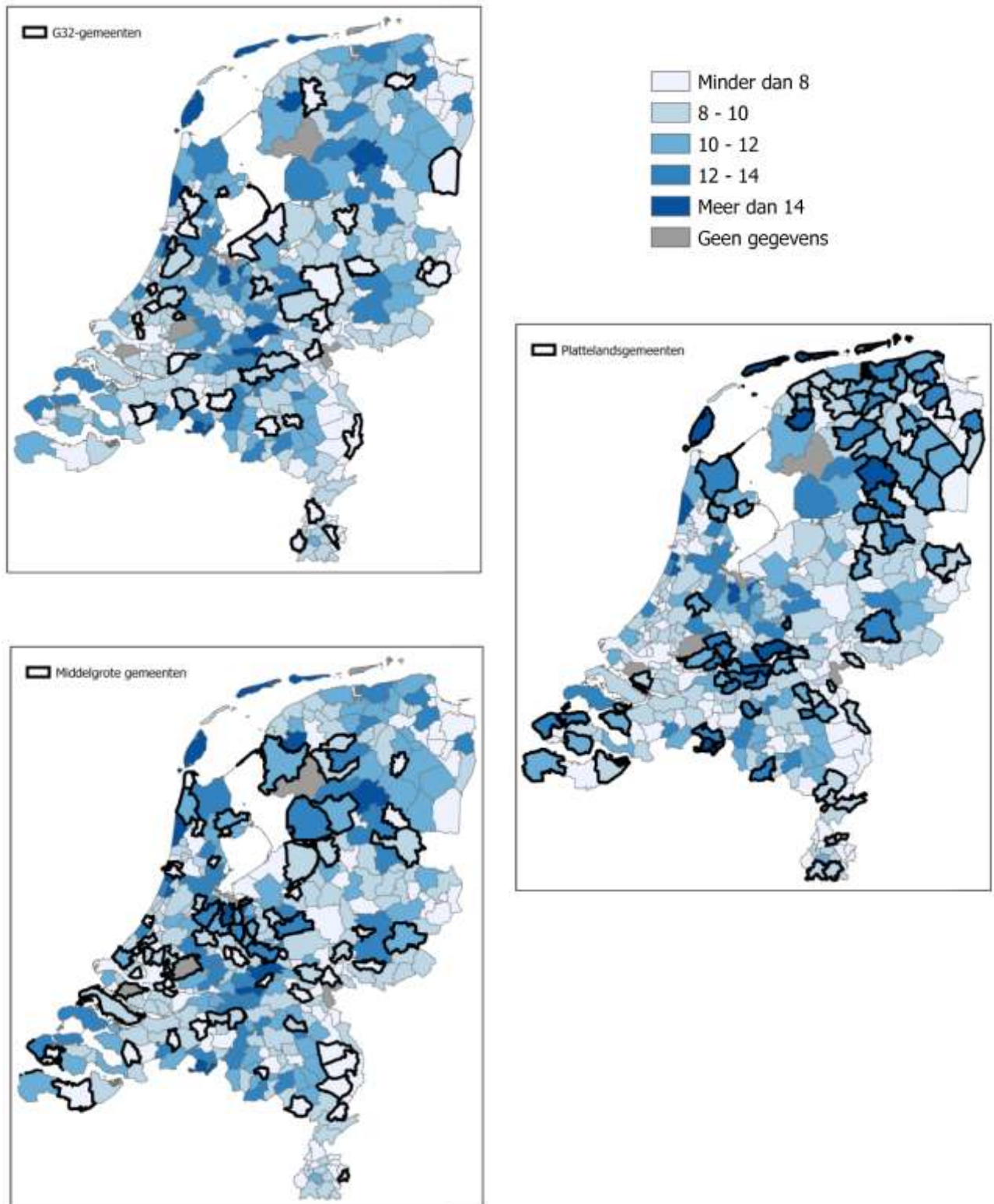
Wanneer we het aantal zzp'ers relateren aan de beroepsbevolking krijgen we een beter beeld van het belang van zzp'ers voor de lokale economie. Allereerst valt dan het hoge aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking van middelgrote en vooral plattelandsgemeenten ten opzichte van de G32-steden op (zie figuur 1 en kolom 4 in tabel 1). Figuur 1 laat zien dat het aandeel zzp'ers in de G32-steden (zie linker kaart) door heel Nederland laag ligt, terwijl het aandeel zzp'ers in de middelgrote gemeenten (zie middelste kaart) hoog is in het centrum van het land. Het aandeel zzp'ers in plattelandsgemeenten (zie rechter kaart) is hoog in het centrum en in het Noorden van het land. In de middelgrote gemeenten rond Utrecht en in het merendeel van de plattelandsgemeenten ligt het aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking boven de 10 procent, terwijl in de G32-steden dit in geen enkele gemeente het geval is. In de plattelandsgemeenten ligt het gemiddeld aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking zelfs hoger dan in de G4-steden.

13

Tabel 1: Aantal en aandeel zzp'ers ten opzichte van beroepsbevolking

Regio	zzp'ers *1.000	beroepsbevolking *1.000	zzp'ers %beroepsbevolking
Plattelandsgemeenten	87,4	765	11,4
Middelgrote gemeenten	175,7	2.014	8,7
G32	185,6	2.498	7,4
G4	121,3	1.209	10,0
Nederland	801,7	8.913	9,0

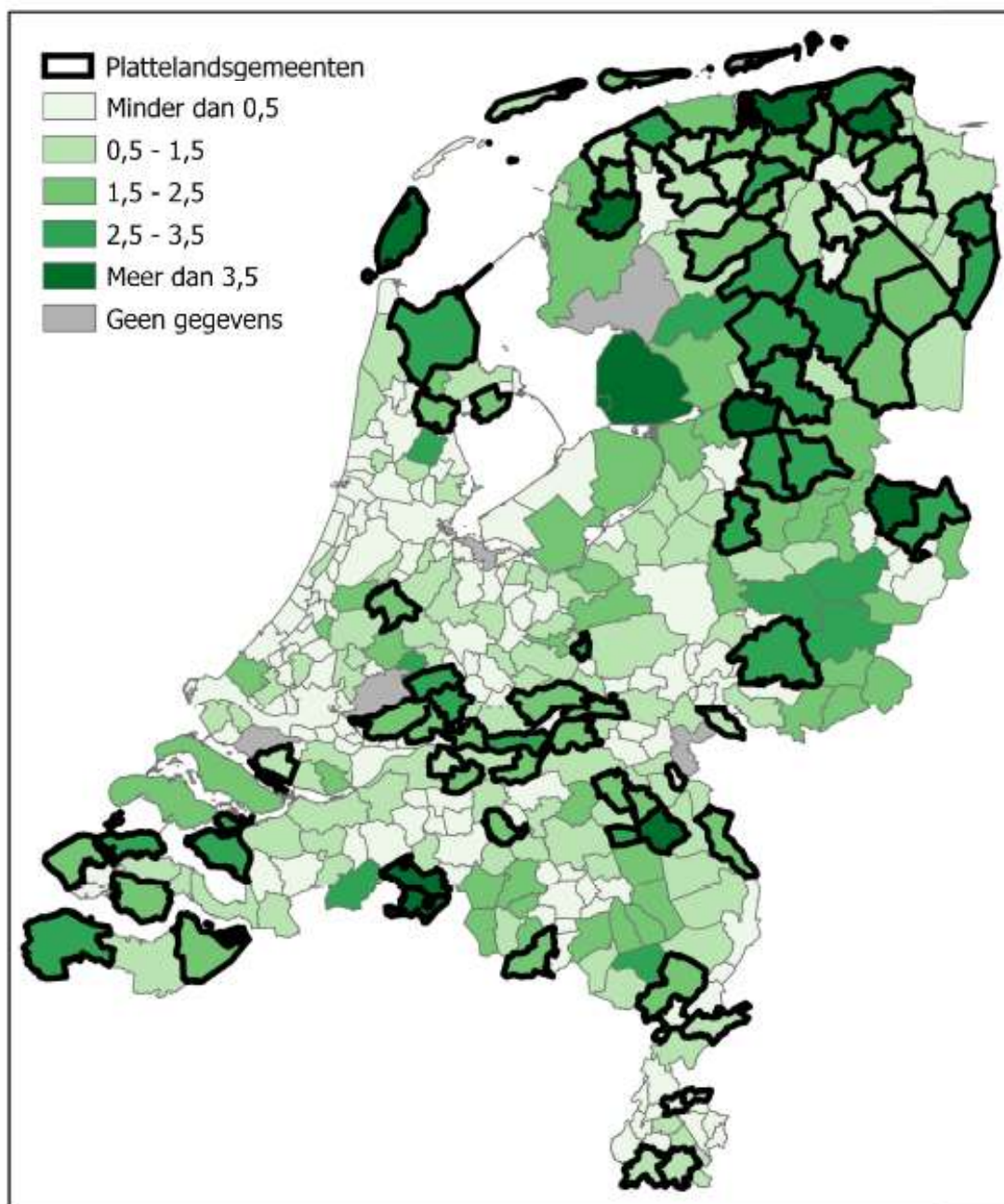
Figuur 1: Aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking: vergelijking G32, middelgrote gemeenten en plattelandsgemeenten

14

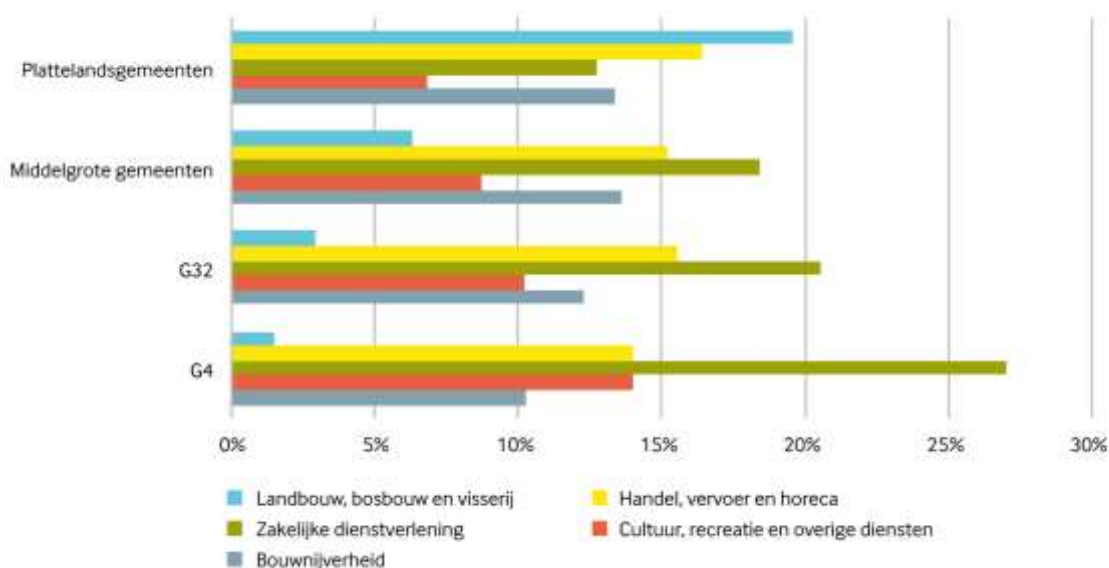
Een uitsplitsing naar sector laat zien dat het ruimtelijk patroon sterk verschilt tussen zzp'ers in de zakelijke dienstverlening, in de sectoren handel, vervoer en horeca en bouw²¹ en in de landbouw. Het hoge aandeel zzp'ers in plattelandsgemeenten is voor een groot deel te verklaren door een hoog aandeel zzp'ers in de agrarische sector (figuur 2). In de plattelandsgemeenten werkt bijna één op de vijf zzp'ers in de landbouw, bosbouw en visserij en slechts 12 procent in de zakelijke dienstverlening. Ter vergelijking: in de G4-steden werkt 27 procent van de zzp'ers in de zakelijke dienstverlening en slechts een kleine 2 procent in de landbouw, bosbouw of visserij (zie figuur 3).

Figuur 2: Aandeel zzp'ers landbouw, bosbouw en visserij in de beroepsbevolking: plattelandsgemeenten uitgelicht

²¹ Bijlage 2 geeft een karakterisering van zzp'ers in de bouwsector.

Figuur 3: Sectorverdeling zzp'ers: vergelijking gemeenten

De plattelandsgemeenten met het hoogste aandeel zzp'ers zijn ofwel gemeenten met veel zzp'ers in de landbouw, ofwel gemeenten met veel zzp'ers in de handel, vervoer en horecasector (zie tabel 2). De Waddeneilanden hebben het hoogste aandeel zzp'ers van de plattelandsgemeenten, dit zijn met name zzp'ers in de handel, vervoer en horecasector. Ook andere kustregio's hebben een hoog aandeel zzp'ers in de handel, vervoer en horeca (zie kaart in bijlage 1). Dit kan verklaard worden door het belang van toerisme in die regio's.²²

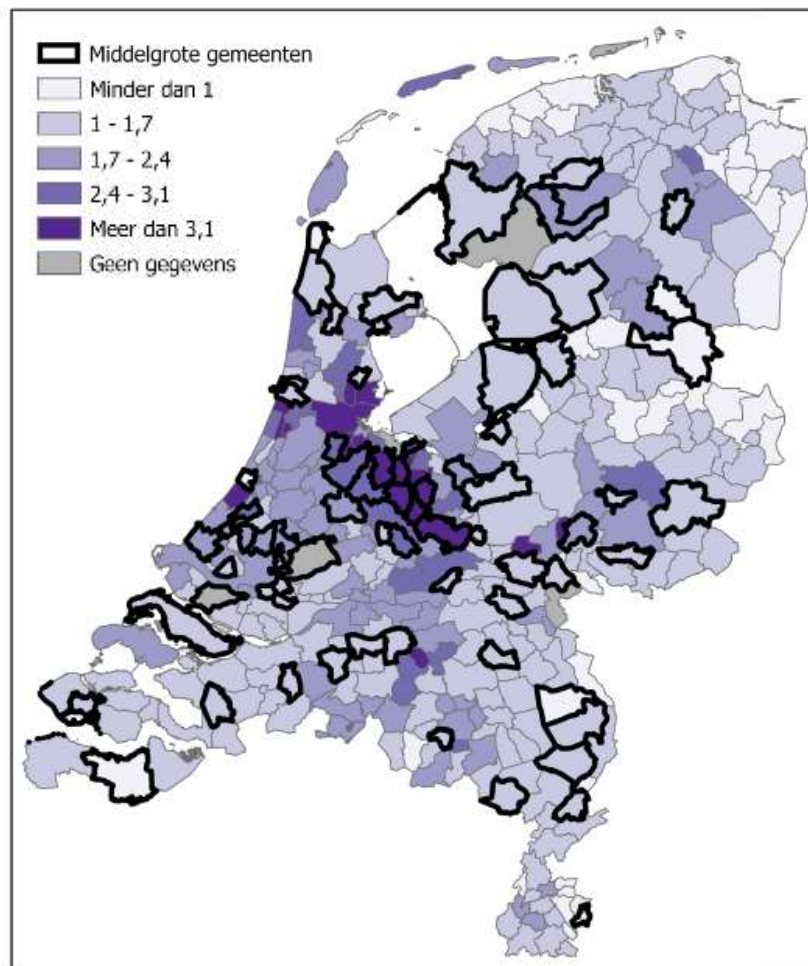
Tabel 2: Top 10 - Hoogste aandeel zzp'ers plattelandsgemeenten

#	Gemeente	zzp'ers % beroepsbevolking	Bouwnijverheid	Cultuur, recreatie & overige diensten	Zakelijke dienstverlening	Handel, vervoer & horeca	Landbouw, bosbouw & visserij
1	Terschelling	20,0	10	7	15	34	7
2	Texel	17,1	11	8	11	21	22
3	Baarle-Nassau	16,7	11	4	11	15	35
4	Ameland	15,0	10	10	14	37	11
5	Littenseradiel	15,0	13	7	12	13	30
6	Neerijnen	15,0	16	6	16	14	17
7	Westerveld	14,4	10	8	14	15	22
8	Buren	14,3	14	8	20	18	13
9-10	Loppersum	14,0	9	5	12	16	27
9-10	Boekel	14,0	20	8	9	14	22
9-10	De Marne	14,0	10	10	9	16	30
9-10	Alphen-Chaam	14,0	12	6	16	13	26

²² Zie bijvoorbeeld het Randstad Koopstromen Onderzoek 2016:
<http://www.kso2016.nl/downloads/Koopstromenonderzoek%20Randstad%202016%20-%20Winkelen%20in%20de%20Randstad.pdf>

De hoge concentratie zzp'ers in de middelgrote gemeenten rond Utrecht is voor een groot deel te verklaren door een hoog aandeel zzp'ers in de zakelijke dienstverlening (figuur 4).²³ Onder middelgrote gemeenten is het aandeel zzp'ers het hoogst in de Utrechtse Heuvelrug, de Ronde Venen en De Bilt. Deze gemeenten hebben vooral veel zzp'ers in de zakelijke dienstverlening (zie tabel 3). Ook Hilversum en Zeist staan in de top 10 van middelgrote gemeenten wat betreft het aandeel zzp'ers, en wederom zijn hier met name veel zzp'ers in de zakelijke dienstverlening te vinden. Het aandeel zzp'ers in de bouw en de handel, vervoer en horeca sector laat daarentegen geen duidelijke concentratie zien (zie bijlage 1). Dit hangt samen met de ruimtelijke verdeling van werk in het algemeen: het Planbureau voor de Leefomgeving maakt hierbij een onderscheid tussen verzorgende werkgelegenheid, waarbij werkgelegenheid de mensen volgt en meer verspreid is over het hele land, en stuwende werkgelegenheid, waar wonen werken volgt.²⁴ Stuwende werkgelegenheid, waaronder de zakelijke dienstverlening, laten een sterke concentratie zien in de Noordvleugel van de Randstad, terwijl meer arbeidsintensieve en kapitaalintensieve sectoren, zoals bouw en handel, vervoer en horeca meer verspreid zijn over verschillende al dan niet aaneengesloten gemeenten buiten de Randstad.²⁵

Figuur 4: Aandeel zzp'ers zakelijke dienstverlening in de beroepsbevolking: middelgrote gemeenten uitgelicht

17

²³ En een enkele plattelandsgemeente: het historische stadje Buren.

²⁴ Krabbenborg, L. & Daalhuizen, F. (2016) De geografie van het werken in Nederland verandert. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving PBL-publicatienummer: 2263.

²⁵ Weterings, A., Oort, F. v., Raspe, O., & Verburg, T. (2007). Clusters en economische groei. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.

Tabel 3: Top 10 – Hoogste aandeel zzp'ers middelgrote gemeenten

#	Gemeente	zzp'ers % beroepsbevolking	Bouwnijverheid	Cultuur, recreatie & overige diensten	Zakelijke dienstverlening	Handel, vervoer & horeca	Landbouw, bosbouw & visserij
1	Utrechtse Heuvelrug	13,3	10	7	30	10	5
2	De Ronde Venen	13,0	13	9	23	14	9
3	De Bilt	12,9	8	8	30	9	4
4	De Fryske Marren	12,6	15	6	13	17	20
5	Noordoost-polder	12,5	10	4	10	11	31
6	Barneveld	12,5	20	5	13	14	18
7	Stedwest-Fryslân	11,9	13	6	14	15	17
8	Steenwijkerland	11,8	12	7	12	18	19
9	Zeist	11,3	8	7	31	12	1
10	Hilversum	11,3	14	10	28	11	0

Tot slot is het ook interessant om te zien in welke gemeenten juist relatief weinig zzp'ers werkzaam zijn. Binnen de middelgrote gemeenten is het aandeel zzp'ers het laagst in Den Helder, Assen en Kerkrade (tabel 4). De plattelandsgemeenten met de laagste relatieve aantallen zzp'ers zijn Menterwolde, Onderbanken en Roerdalen. Opvallend is dat er veel Limburgse gemeenten zijn met relatief weinig zzp'ers. Daarnaast valt op dat gemeenten met weinig zzp'ers ten opzichte van hun beroepsbevolking veelal perifeer gelegen zijn. Gemeenten in grensregio's, met name in Limburg, hebben in geen van de sectoren veel zzp'ers ten opzichte van de beroepsbevolking. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de lagere arbeidsparticipatie en minder goed functionerende arbeidsmarkt en economie in deze regio's.²⁶ Ook gemeenten rond Rotterdam vallen op: hier ligt het aandeel zzp'ers, zeker in vergelijking met de rest van de Randstad, erg laag.

Geslacht, leeftijd en afkomst zzp'ers

De meeste zzp'ers zijn mannen: ruim zestig procent van de zzp'ers is man. Hierin verschillen zzp'ers in de middelgrote (61,5 procent) en plattelandsgemeenten (61,6 procent) weinig van het landelijk gemiddelde (62,0 procent). Alleen in de G4 ligt het aandeel mannen met 63,5 procent nog wat hoger. De geslachtsverdeling verschilt wel duidelijk tussen gemeenten: bij de plattelandsgemeenten varieert het aandeel mannen van 52 tot 70 procent, bij de middelgrote gemeenten van 53 tot 69 procent. Hierbij valt op dat de bouwsector sterk vertegenwoordigd is in gemeenten met een hoog aandeel mannen onder de zzp'ers, terwijl gemeenten met een hoog aandeel vrouwen sterker vertegenwoordigd zijn in de handel, vervoer en horeca sector.

De leeftijdsopbouw van zzp'ers verschilt zowel tussen plattelandsgemeenten en middelgrote gemeenten als tussen deze gemeenten en de G32- en G4-gemeenten. Hierbij geldt dat hoe groter de stad is, hoe jonger de zzp'er. In de plattelandsgemeenten is 62,9 procent van de zzp'ers ouder dan

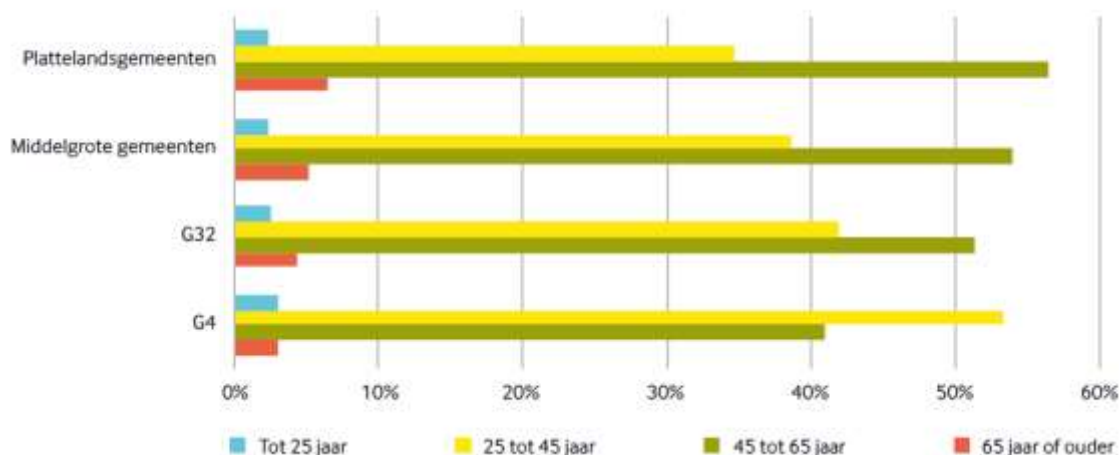
²⁶ Actieteam Grensoverschrijdende Economie en Arbeid (2017) Grenzen slechten, regio's verbinden, mensen bewegen.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/01/30/rapport-grenzen-slechten-regio-s-verbinden-mensen-bewegen>

vijfenveertig jaar, in de G4 gemeenten is dit slechts 44 procent (figuur 3). Dit komt overeen met de leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking.

Tabel 4: Laagste aandeel zzp'ers plattelands en middelgrote gemeenten²⁷

#	Plattelandsgemeente*	zzp'ers % beroepsbevolking	#	Middelgrote gemeente	zzp'ers % beroepsbevolking
1	Menterwolde	7,1	1	Den Helder	4,5
2	Onderbanken	7,5	2	Assen	6,0
3	Roerdalen	8,2	3	Kerkrade	6,1
4	het Bildt	8,3	4	Katwijk	6,2
5	Rijnwaarden	8,3	5	Roermond	6,3
6	Leudal	8,5	6	Nieuwegein	6,5
7	Bergen (L.)	8,6	7	Vlaardingen	6,5
8	Schinnen	8,6	8	Purmerend	6,5
9	Hulst	9,3	9-10	Tiel, Beverwijk	6,8

Figuur 3: Leeftijdsopbouw zzp'ers: vergelijking gemeenten

19

Wanneer we het aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per leeftijdscategorie vergelijken valt vooral op dat plattelandsgemeenten veel zzp'ers in de leeftijdscategorie van 45-75 jaar hebben ten opzichte van de andere type gemeenten (zie tabel 5). Het aandeel zzp'ers ligt overigens voor alle type gemeenten in deze leeftijdscategorie het hoogst. Binnen de plattelands- en middelgrote gemeenten zijn er echter wel grote verschillen tussen gemeenten in het aandeel zzp'ers per leeftijdscategorie. In de plattelandsgemeenten Giessenlanden en Aalburg en in de middelgrote gemeenten Soest en Steenwijkerland zijn er veel zzp'ers onder jongeren, terwijl in de plattelandsgemeenten Texel en De Marne en in de middelgrote gemeente Noordoostpolder juist veel zzp'ers in de groep van vijfenveertigplussers zijn (zie tabel 6 en 7). In middelgrote gemeente Barneveld zijn zowel onder jongeren als vijfenveertig plussers veel zzp'ers.

²⁷ Op een gedeelde plaats 10 (10 procent) staan de plattelandsgemeenten Dantumadiel, Ferwerderadiel, Vlagtwedde, Gulpen-Wittern, Tytsjerksteradiel, Ten Boer, Marum, Eijsden-Margraten, Mook en Middelaar, Maasgouw, Dinkelland, Mill en Sint Hubert, Dalfsen, Korendijk.

Tabel 5: Gemiddeld aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per leeftijdscategorie (%): vergelijking gemeenten

Type gemeente	15-25 jaar	25-45 jaar	45-75 jaar
Plattelandsgemeenten	1,7 ²⁸	10,9	15,6
Middelgrote gemeenten	1,4	8,2	11,9
G32	1,1	7	10,5
G4	1,9	9,7	13,4

28

Tabel 6: Top 10 plattelandsgemeenten - aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per leeftijdscategorie (%)

#	Gemeente	15-25 jaar	Gemeente	25-45 jaar	Gemeente	45-75 jaar
1	Giessenlanden	4,0	Renswoude	17,6	Texel	26,4
2	Aalburg	3,6	Littenseradiel	17,1	De Marne	23,1
3	Neerijnen	3,6	Baarle-Nassau	17,0	Boekel	22,1
4	Ommen	3,3	Bellingwedde	16,5	Staphorst	22,0
5	Hollands Kroon	3,1	Noord-Beveland	16,5	Lopik	21,0
6	Lopik	3,0	Terschelling	16,4	Terschelling	20,4
7	Tholen	3,0	Haaren	14,9	Giessenlanden	20,3
8	Maasdriel	2,7	Buren	14,4	Ameland	20,1
9	Woudrichem	2,7	Westerveld	14,3	Renswoude	20,0
10	Zederik	2,7	Aalburg	13,2	Veere	19,8

Tabel 7: Top 10 middelgrote gemeenten – aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per leeftijdscategorie (%)

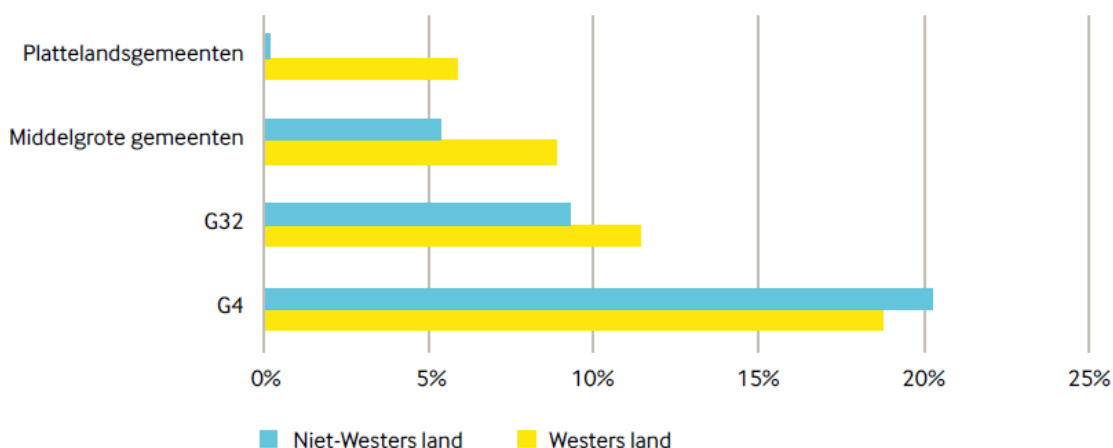
#	Gemeente	15-25 jaar	Gemeente	25-45 jaar	Gemeente	45-75 jaar
1	Soest	2,6	Utrechtse Heuvelrug	13,2	Barneveld	18,2
2	Steenwijkerland	2,6	De Ronde Venen	13,1	Noordoostpolder	17,7
3	Barneveld	2,3	Barneveld	12,8	Utrechtse Heuvelrug	17,3
4	Nijkerk	2,0	De Bilt	12,3	De Ronde Venen	17,2
5	Medemblik	2,0	De Fryske Marren	11,7	De Fryske Marren	17,0
6	Woerden	2,0	Noordoostpolder	11,7	Zeist	16,5
7	Rijswijk (ZH.)	1,9	Medemblik	11,0	De Bilt	16,4
8	Veldhoven	1,8	Súdwest-Fryslân	10,9	Steenwijkerland	16,4
9	Doetinchem	1,8	Schagen	10,8	Súdwest-Fryslân	16,1
10	Goeree-Overflakkee	1,8	Hilversum	10,5	Berkelland	15,9

Ook bij de etnische achtergrond van zzp'ers is er - zoals men op basis van de samenstelling van de beroepsbevolking ook zou verwachten - een relatie met de grootte van de stad. Hoe groter de

²⁸ Gemiddeld exclusief Terschelling, Ameland, Renswoude en Baarle Nassau: geen beroepsbevolking 15-25 jaar bekend.

gemeente, hoe hoger het aandeel zzp'ers van niet-Nederlandse afkomst (figuur 4). Wel valt op dat plattelandsgemeenten nog een relatief hoog aandeel zzp'ers kennen die afkomstig zijn uit andere Westerse landen. Dit is te verklaren door een hoog aandeel zzp'ers uit buurlanden in gemeenten in de grensregio's. In Baarle Nassau, Sluis en Hulst is één op de vijf zzp'ers van niet-Nederlandse afkomst.

Figuur 4: Aandeel zzp'ers van niet Nederlandse afkomst (1e en 2e generatie)

Een vergelijking van het aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking van Nederlandse en niet-Nederlandse afkomst (1e en 2e generatie) laat zien dat in de plattelandsgemeenten vooral de beroepsbevolking van Nederlandse afkomst vaak zzp'er is, terwijl het aandeel zzp'ers in de grotere gemeenten meer gelijk verdeeld is tussen de beroepsbevolking van Nederlandse en niet-Nederlandse afkomst (zie tabel 8). Wanneer we voor de middelgrote gemeenten kijken naar het gemiddeld aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per herkomstcategorie, dan valt op dat de Niet-Westerse groep minder vaak zzp'er is, terwijl de Westerse groep juist vaker zzp'er is dan de beroepsbevolking van Nederlandse afkomst.²⁹ Ook ziet de top 10 er anders uit voor de verschillende groepen: zo zijn er in Westland en Houten veel zzp'ers onder de beroepsbevolking van niet-Westerse afkomst, en zijn er in Huizen en Heerenveen veel zzp'ers onder de beroepsbevolking van Westerse afkomst (zie tabel 9).

21

Tabel 8: gemiddeld aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per herkomstcategorie: vergelijking gemeenten

Type gemeente	Nederlands	Niet-Nederlands	Waarvan % niet-Westers
Plattelandsgemeenten	11,7	7,8	2,3
Middelgrote gemeenten	8,9	7,9	34,5
G32	7,6	6,7	43,3
G4	10,5	8,7	51,8

²⁹ Voor de plattelandsgemeenten zijn deze gegevens niet beschikbaar.

Tabel 9: Top 10 middelgrote gemeenten - aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking per herkomstcategorie (%)

#	Gemeente	Nederlands	Gemeente	Niet-Westers	Gemeente	Westers
1	Utrechtse Heuvelrug	13,9	De Ronde Venen	12,0	De Bilt	16,2
2	De Ronde Venen	13,1	Westland	11,4	Utrechtse Heuvelrug	16,0
3	Barneveld	12,9	Houten	11,0	De Ronde Venen	15,0
4	De Fryske Marren	12,9	De Bilt	10,8	Huizen	14,4
5	Noordoostpolder	12,8	Utrechtse Heuvelrug	9,6	Heerenveen	14,4
6	De Bilt	12,6	Pijnacker-Nootdorp	9,6	Stichtse Vecht	13,9
7	Súdwest-Fryslân	12,1	Doetinchem	9,6	De Fryske Marren	13,6
8	Steenwijkerland	11,8	Stichtse Vecht	9,5	Zeist	13,6
9	Soest	11,5	Barendrecht	9,1	Soest	13,0
10	Zeist	11,5	Soest	9,1	Hilversum	12,8
	Middelgrote gemeenten (gem)	8,9	Middelgrote gemeenten (gem)	6,3	Middelgrote gemeenten (gem)	9,1

Inkomenspositie zzp'ers

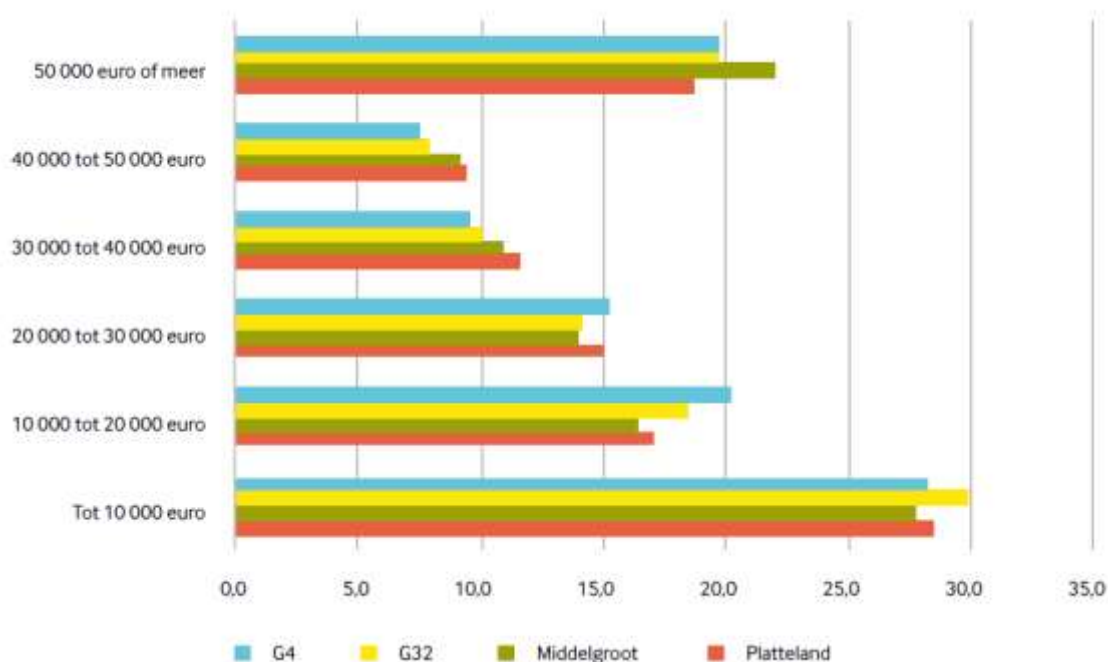
De inkomenssituatie van zzp'ers in de middelgrote en plattelandsgemeenten kan op drie verschillende manieren tegen het licht worden gehouden. Er kan gekeken worden naar het eigen inkomen van de zzp'er, naar het besteedbaar huishoudinkomen of het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Bij de laatste twee inkomens gaat het om het inkomen van het huishouden waar de zzp'er deel van uitmaakt. Waar het eigen inkomen inzicht geeft in hoeveel iemand aan zijn werkzaamheden als zzp'er overhoudt "wat verdienen zzp'ers?", geeft het huishoudinkomen inzicht in de financiële positie van de zzp'er "waar moeten zzp'ers van rondkomen?". Het besteedbaar huishoudinkomen geeft aan hoeveel het huishouden van de zzp'er in totaal te besteden heeft. Het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen doet dit ook, maar corrigeert hierbij voor de grootte van het huishouden. Op deze manier kunnen gemeenten met een verschillende huishoudenssamenstelling (bijvoorbeeld gemeenten met relatief veel en relatief weinig eenpersoonshuishoudens) eerlijk met elkaar vergeleken worden.

Wanneer we de eigen inkomens van zzp'ers in de plattelands- en middelgrote gemeenten vergelijken met het landelijk gemiddelde en met zzp-inkomens in de G32- en G4-gemeenten, dan vallen er een aantal dingen op. Allereerst is er in alle typen gemeenten zowel een grote groep zzp'ers in de onderste inkomenscategorie als in de bovenste inkomenscategorie te vinden. Van de zzp'ers in Nederland heeft 28 procent een bruto eigen inkomen onder de 10.000 euro en maar liefst 45 procent een bruto inkomen onder de 20.000 euro per jaar. Ter vergelijking: het wettelijk vastgestelde minimumloon bedraagt 18.295 euro bruto per jaar. Tegelijkertijd heeft 21 procent van de zzp'ers een eigen inkomen hoger dan 50.000 euro. Ter vergelijking: van de werknemers heeft 25 procent een eigen inkomen onder de 20.000 euro (en slechts 7 procent onder de 10.000 euro) en 19 procent boven de 50.000 euro. Dit terwijl zzp'ers vaker dan werknemers hoofdkostwinner zijn.

Ten opzichte van het landelijk gemiddelde hebben de middelgrote gemeenten een grote groep zzp'ers met een hoog tot zeer hoog inkomen (+1,2 procent inkomens boven de 40.000 euro) en juist een kleine groep zzp'ers met een laag tot zeer laag inkomen (-0,8 procent onder de 20.000 euro). Hiermee doen

ze het beduidend beter dan zzp'ers in de G32-gemeenten (zie figuur 5).³⁰ De plattelandsgemeenten kennen een minder scheve inkomensverdeling, hier zijn juist relatief veel zzp'ers in het middeninkomenssegment (20.000 - 40.000 euro) te vinden (+1,6 procent ten opzichte van het landelijk gemiddelde). Tegelijkertijd is hier ook nog een beduidende groep zzp'ers met een inkomen van onder de 10.000 euro (+0,4 procent ten opzichte van het landelijk gemiddelde).

Figuur 5: verdeling eigen inkomen: vergelijking gemeenten

23

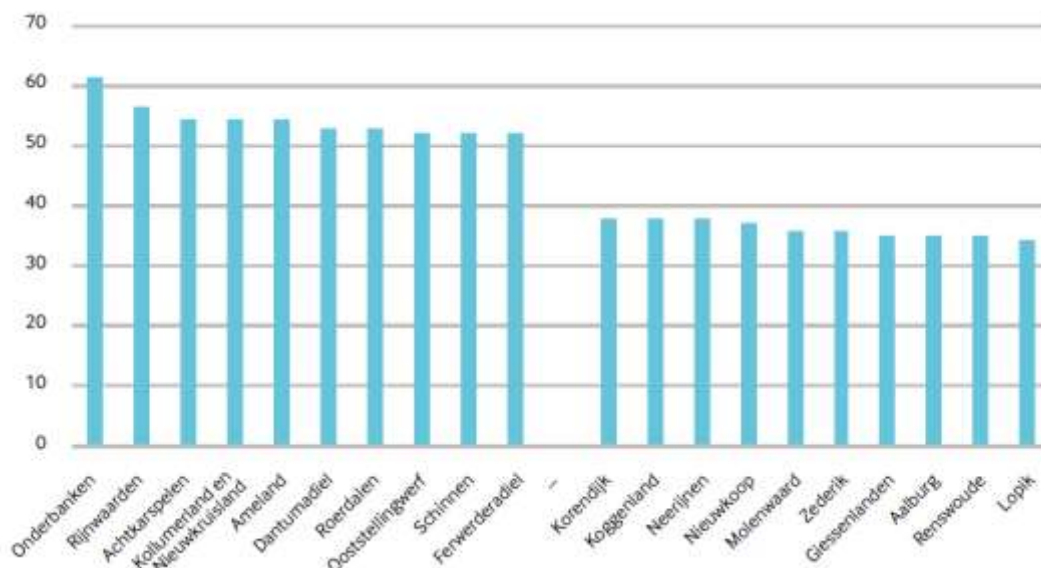
Bij zowel de plattelands- als de middelgrote gemeenten valt op dat perifeer gelegen gemeenten over het algemeen meer zzp'ers met lagere inkomens hebben dan gemeenten in de Randstad en Brabant. Onder de plattelandsgemeenten zijn de meeste lage eigen inkomens (minder dan 20 duizend) te vinden in Onderbanken, Rijnwaarden en Achtkarspelen (zie figuur 6). In de meeste plattelandsgemeenten met veel lage inkomens onder zzp'ers zijn relatief veel zzp'ers werkzaam in de handel, vervoer en horeca sector, cultuur, recreatie en overige diensten en overheid en zorg. Ook zijn relatief veel zzp'ers in deze gemeenten geen hoofdkostwinner. En zijn relatief weinig lage eigen inkomens (minder dan 20 duizend) te vinden in Aalburg, Renswoude en Lopik. In veel van de gemeenten met weinig lage inkomens zijn relatief veel zzp'ers werkzaam in de bouw en/of zakelijke dienstverlening en zijn veel van de zzp'ers man.

In de middelgrote gemeenten zijn de gemeenten met de meeste lage inkomens onder zzp'ers, Kerkrade, Smallingerland en Assen. De minste lage inkomens zijn te vinden in Lansingerland, Westland en Pijnacker-Nootdorp (zie figuur 7). Bij het vergelijken van deze gemeenten valt vooral de man-vrouw verdeling onder zzp'ers op: het aandeel vrouwelijke zzp'ers ligt in deze gemeenten wat hoger. Ook zijn zzp'ers in de gemeenten met veel lage inkomens sterk vertegenwoordigd in de handel, vervoer en horeca sector. Indien we inzoomen op de hoogste inkomens (>40.000 euro) valt op dat in er in veel

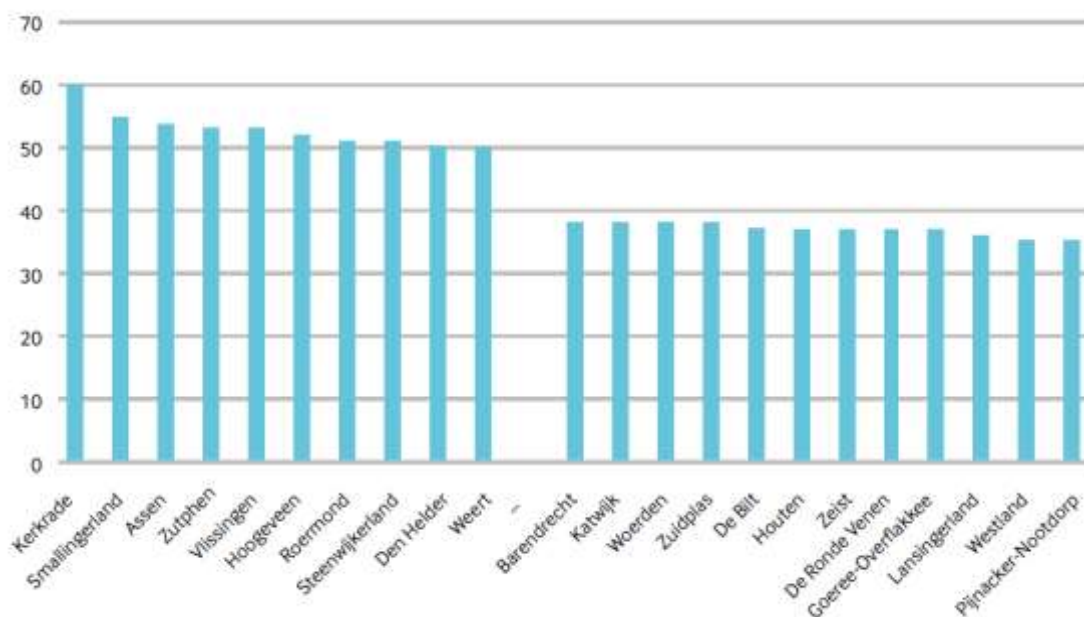
³⁰ N.B. Een laag tot zeer laag inkomen is de optelsom van de categorieën <10.000 en 10.000-20.000 euro en een hoog tot zeer hoog inkomen is de optelsom van de categorieën 40.000-50.000 euro en >50.000 euro.

gemeenten relatief veel mannelijke zzp'ers zijn en veel zzp'ers werkzaam in de zakelijke dienstverlening.

Figuur 6: Hoogste en laagste aandeel lage eigen inkomens (<20.000 euro) plattelandsgemeenten

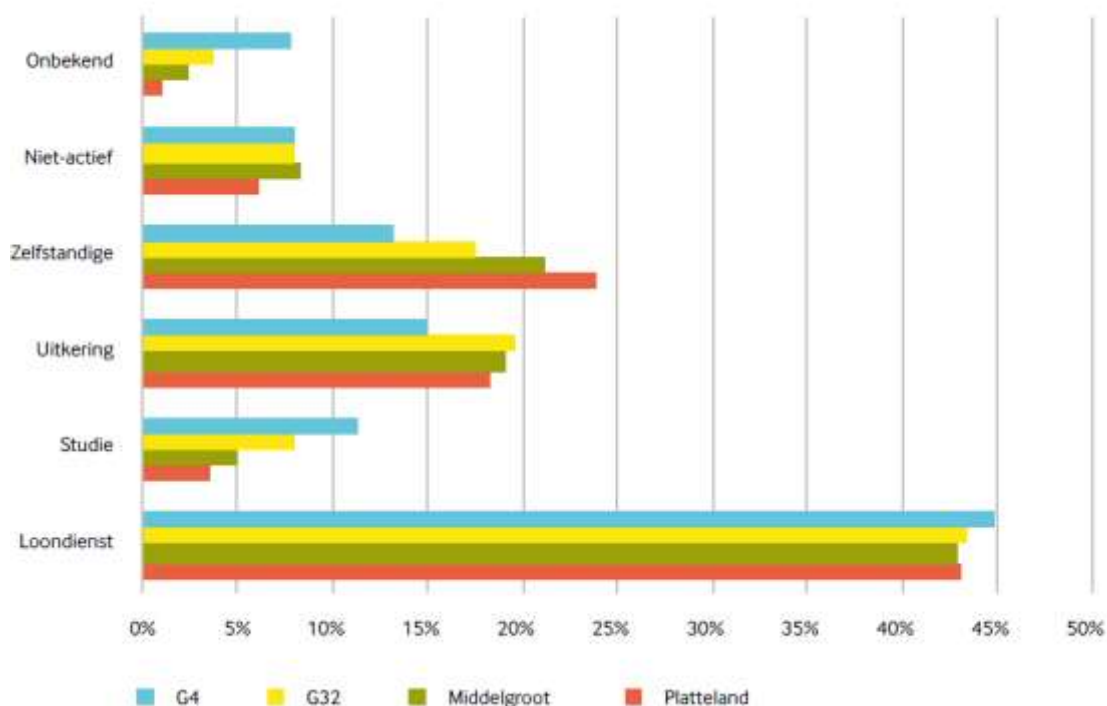
Figuur 7: Hoogste en laagste aandeel lage eigen inkomens (<20.000 euro) middelgrote gemeenten

In de middelgrote gemeenten valt op dat veel van de gemeenten met een hoog aandeel zzp'ers met een laag eigen inkomen ook veel zzp'ers hebben die gestart zijn vanuit een uitkering. Smallingerland, Steenwijkerland, Assen, Zutphen en Weert staan zowel in de top 10 van hoogste aandeel laag eigen inkomen als in de top 10 van aandeel starters vanuit een uitkering. In plattelandsgemeenten is deze relatie minder duidelijk, er zijn zowel gemeenten met een hoog als een laag aandeel starters vanuit een uitkering onder de lage inkomens. De gemeentelijke 'top 10 van starters met een uitkering' (zie tabel 10) geeft een geheel ander rijtje dan de gemeentelijke 'top 10 lage inkomens'. Ook is het aandeel

zzp'ers dat vanuit een uitkering start hoger in de middelgrote gemeenten dan in de plattelandsgemeenten. Waar alle type gemeenten het vaakst vanuit loondienst of vanuit een positie als zelfstandige starten, zijn er in de G32- en middelgrote gemeenten relatief veel starters vanuit een uitkering. In de plattelandsgemeenten zijn juist relatief veel starters vanuit een positie als zelfstandige.

Figuur 8: Situatie voor start als zzp'er: vergelijking gemeenten

25

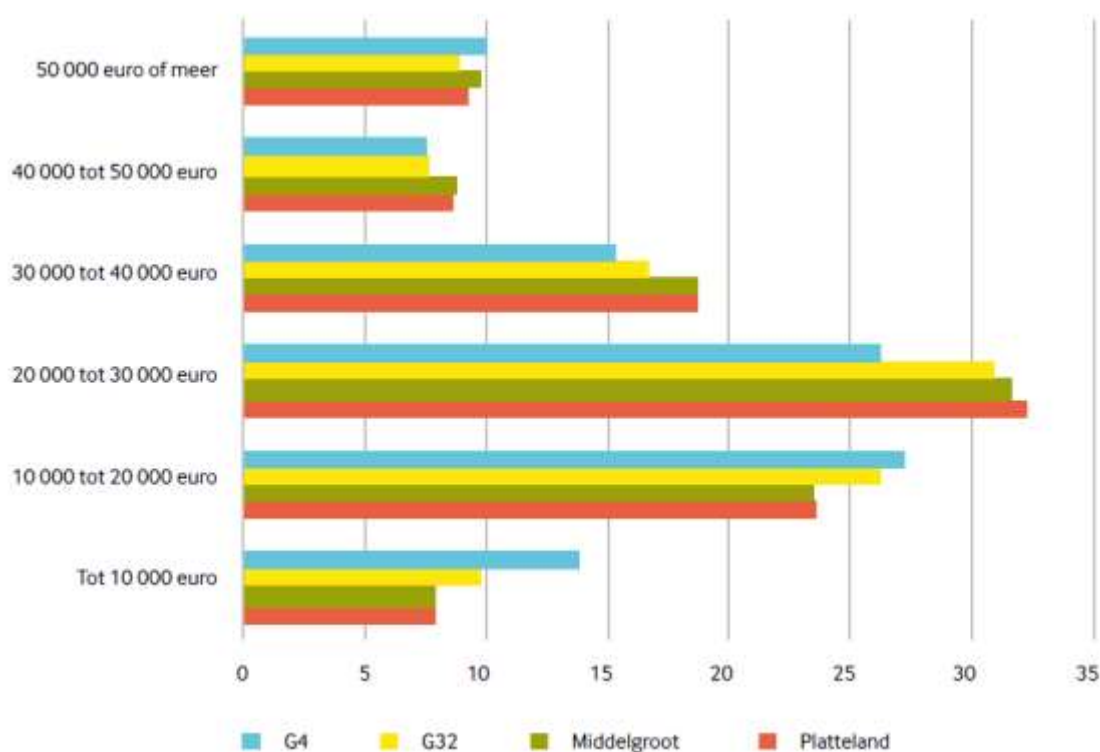
Tabel 10: Start als zzp'er vanuit uitkering

#	Middelgrote gemeenten	Start als zzp'er vanuit een uitkering	#	Plattelandsgemeenten	Start als zzp'er vanuit een uitkering
1	Smallingerland	26	1	Sint Anthonis	26
2	Steerwijkerland	25	2	Menameradiel	26
3	Berkelland	23	3	Dinkelland	25
4	Assen	23	4	Tubbergen	25
5	Zutphen	23	5	Gulpen-Wittem	24
6-11	Horst aan de Maas	22	6	Winsum	24
6-11	Medemblik	22	7	Haaren	24
6-11	Heusden	22	8	Westerveld	24
6-11	Oosterhout	22	9	Sluis	23
6-11	Bergen op Zoom	22	10	Zuidhorn	23
6-11	Weert	22			

Om meer te kunnen zeggen over wat het eigen inkomen van zzp'ers betekent voor hun inkomenspositie, is er een vergelijking gemaakt met het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. De verdeling van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen van zzp'ers

is in zowel de middelgrote als in de plattelandsgemeenten minder scheef dan het landelijk gemiddelde. Zzp'ers in de kleinere gemeenten hebben een gelijkere inkomensverdeling dan zzp'ers in de G32 en de G4 (figuur 8). Interessant is dat er in de plattelandsgemeenten juist relatief weinig zzp'ers een gestandaardiseerd besteedbaar inkomen onder de 10.000 euro hebben. Een grote groep zzp'ers met een eigen inkomen onder de 10 duizend in plattelandsgemeenten heeft dus een partner die (flink) meer verdiend. Tegelijkertijd laat het verschil tussen eigen inkomen en gestandaardiseerd besteedbaar inkomen ook zien dat zzp'ers in de hoogste inkomensgroepen veelal een partner hebben die minder verdiend: de verdeling tussen de inkomensgroepen is voor alle groepen gemeenten veel meer genivelleerd. Deze verschillen zijn groter voor de plattelands en middelgrote gemeenten dan in de G4 omdat in de kleinere gemeenten minder alleenstaanden wonen.³¹

Figuur 9: Verdeling gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen: vergelijking gemeenten

³¹ Dit is ook terug te zien bij het vergelijken van het besteedbaar en het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen, deze verschillen zijn kleiner in de G4.

4 Zzp'ers in de beleidspraktijk

Selectie gemeenten

Om de beleidspraktijk (of het ontbreken daarvan) van middelgrote gemeenten en plattelandsgemeenten in kaart te brengen, zijn in totaal 34 gesprekken gevoerd. Naast een tweetal gesprekken met academische experts hebben er in acht middelgrote gemeenten en in acht plattelandsgemeenten steeds twee gesprekken plaatsgevonden, één met een beleidsmedewerker of bedrijfsfunctionaris van de gemeente en één met een vertegenwoordiger (of meerdere vertegenwoordigers) van een zzp-netwerk of ondernemersnetwerk.

Tot de keuze voor de vier middelgrote gemeenten is gekomen op basis van verschillende criteria zoals: gemeenten met een relatief hoog aantal zzp'ers, geografische spreiding en spreiding in mate van verstedelijking. De lijst met plattelandsgemeenten is samengesteld op basis van de volgende criteria: gemeenten met een relatief hoog aantal zzp'ers, geografische spreiding en sectorale opbouw/aandeel zzp'ers in landbouw en zakelijke dienstverlening (zowel gemeenten met relatief veel als met relatief weinig landbouw-zzp'ers t.o.v. zakelijke dienstverlening). Van de acht gekozen plattelandsgemeenten bevinden vier gemeenten zich binnen een anticipeer- of krimpgebied, te weten Bronckhorst, Baarle-Nassau, Kollumerland en Veere.³² Onderstaand overzicht geeft weer met welke gemeenten en zzp-netwerken/ondernemersnetwerken gesproken is.³³ Daarnaast zijn specifiek over het Bbz (besluit bijstandverlening zelfstandigen) vier aanvullende interviews uitgevoerd met Bbz-uitvoeringsorganisaties behorend bij gemeenten met een zeer hoog aandeel lage inkomens, te weten Kerkrade, Smallerland, Middelburg en Assen. Dit om inzicht te krijgen of en op welke manier deze gemeenten inzetten op ondernemerschap bij uitkeringsgerechtigden en hoe deze gemeenten omgaan met de ondersteuningsbehoefte van zzp'ers aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

27

Overzicht van gemeenten en zzp-vertegenwoordigers

Middelgrote gemeenten			Plattelandsgemeenten		
Gemeenten		Zzp-vertegenwoordiging/ belangenbehartiging	Gemeenten		Zzp-vertegenwoordiging/ belangenbehartiging
1.	De Bilt	ZZP De Bilt	1.	Baarle-Nassau	Starters Centra West-Brabant, ZZP West-Brabant
2.	De Fryske Marren	Ondernemersvereniging Skarsterlân	2.	Bronckhorst	Ondernemend Netwerk Zelfstandigen Achterhoek
3.	Goeree-Overflakkee	Federatie Ondernemers Goeree-Overflakkee	3.	Hollands Kroon	Ondernemersfederatie Hollands Kroon
4.	Hoogeveen	StiB Hoogeveen	4.	Koggenland	—
5.	Medemblik	Ondernemersfederatie Medemblik	5.	Kollumerland	SmartWurk
6.	Peel en Maas	ZZP Peel en Maas	6.	Westerveld	ZZP Netwerk Westerveld
7.	Ronde Venen	ZZP de Ronde Venen	7.	Molenwaard	ZZP-netwerk Molenwaard
8.	Vlaardingen	Jong Bedrijven Netwerk Vlaardingen	8.	Veere	Ondernemersfederatie Veere

³² D.w.z. een gebied waar sprake is van bevolkingsdaling of waar bevolkingsdaling dat op korte termijn te verwachten is.

³³ Het bleek niet altijd makkelijk een vertegenwoordigende organisatie van lokaal (of regionaal) actieve zzp'ers te vinden. In veel gemeenten, zowel middelgrote als plattelandsgemeenten, is er geen organisatie zoals bijvoorbeeld een zzp-netwerk waarin zzp'ers elkaar treffen. In die gemeenten zijn zzp'ers vooral aangewezen op de plaatselijke ondernemersvereniging. In een enkel geval is niet gesproken met een zzp-netwerk of ondernemersvereniging maar met een regionaal (on line) platform voor o.a. zzp'ers.

Resultaten interviews

In deze paragraaf worden de resultaten besproken van de interviews in middelgrote gemeenten (dat wil zeggen de gemeenten zelf en een zzp-netwerk of ondernemersnetwerk) en in plattelandsgemeenten (wederom de gemeenten zelf en een zzp-netwerk of ondernemersnetwerk). De resultaten worden per deelonderwerp besproken. Hierbij is telkens ook kort aangegeven welke verschillen er zijn tussen middelgrote gemeenten en plattelandsgemeenten en waar mogelijk ook tussen deze gemeenten en de G32-gemeenten.

Definitie en beeld van de zzp'er

Definitie

Er is geen sprake van een eenduidige definitie van de zzp'er. Waar sommige geïnterviewden verwijzen naar een specifieke definitie op basis van de indeling van de belastingdienst, de KvK of het CBS, is er vaker sprake van een meer losse interpretatie met soms een sterke lading (dat wil zeggen negatieve of positieve associatie). Over het algemeen worden zzp'ers gezien als kleine bedrijven die voor eigen risico en rekening ondernemen. Men spreekt bijvoorbeeld over 'echte éénpitters' of zelfstandige professionals. Ook worden zzp'ers en eenmanszaken vaak in één adem genoemd. Daarnaast benadrukken vrijwel alle gesprekspartners de diversiteit onder zzp'ers. Aan de ene kant van het spectrum zijn er de "echte onafhankelijke eenmansbedrijfjes die verschillende opdrachtgevers hebben" en aan de andere kant zijn er de mensen die naast hun baan in loondienst ook als zzp-'er werkzaam zijn.

28 Ondernemers/zzp-netwerken vinden de term zzp'er verwarrend (*"ik weet niet zeker of ik zelf een zzp'er ben"*), en een aantal zzp-vertegenwoordigers geeft aan dat zij de term zzp'ers liever niet gebruiken.

Verwarring over de term zzp'er

In veel van de gesprekken met ondernemers- en zzp-netwerken wordt opgemerkt dat men de term zzp'er verwarrend vindt. In algemene zin heeft de verwarring over de term zzp'er deels te maken met de grote mate van diversiteit onder zelfstandigen. Volgens de definitie kunnen zzp'ers 'succesvolle zelfstandige ondernemers zonder personeel in de zakelijke dienstverlening' zijn maar ook 'personen die naast hun baan in loondienst als zzp-'er werkzaam zijn' of 'noodgedwongen éénpitters in de bouw- en zorgsector'. Vaak geven de gesprekspartners aan dat het label van zzp'er niet betekent dat diegene ook een 'echte ondernemer' is. Om het kaf van het koren te scheiden wordt daarom geregeld gesproken over ozp'ers, ondernemers zonder personeel, of er wordt alleen gesproken over zelfstandige ondernemers zonder onderscheid te maken tussen degenen met of zonder personeel. Een aantal zzp-vertegenwoordigers geeft aan de term zzp'er liever niet te gebruiken. De term suggereert, zo wordt aangegeven, dat men niet in staat is om personeel in te huren. Ook wordt een paar keer opgemerkt dat het zzp-schap een minder goed imago heeft gekregen, bijvoorbeeld door de associatie met (nood)gedwongen zzp'-schap.

Bovenstaande beeld geeft niet alleen de verwarring over de term zzp'er tussen sectoren weer maar ook binnen sectoren. Een uitzend- of bemiddelingsbureau binnen een bepaalde sector geeft een sterk afwijkende karakterisering van de zzp'er dan een brancheorganisatie. Dat heeft grotendeels te maken met de ondernemers waar men mee in aanraking komt. Het uitzend- of bemiddelingsbureau bemiddelt veelal voor de éénpitters (oftewel: de zzp'ers), de brancheorganisatie overziet meer de ondernemers in brede zin en spreekt niet over zzp'ers maar over zelfstandige ondernemers. Ook is er binnen sectoren als de landbouw en de handel, vervoer en horeca een onderscheid te maken tussen zelfstandigen zonder personeel met een fysiek bedrijf, denk aan een boer, horeca-ondernemer of winkelier, en

tijdelijke hulpkrachten. In de landbouw, een sector met traditioneel veel seizoenarbeiders, neemt bijvoorbeeld het aantal in Nederland gevestigde hulpkrachten af (seizoensarbeid wordt steeds vaker door buitenlandse hulpkrachten uitgevoerd) maar is er wel een toename van het aantal zelfstandige tuinders, akkerbouwers en veetelers zonder personeel te zien.³⁴ Deze factoren lijken er toe te leiden dat verschillende belangenorganisaties een ander beeld presenteren van de rol van zzp'ers in de sector.

De gesprekspartners vanuit de gemeenten verwijzen vaker naar een definitie die gehanteerd wordt door een databron (bijv. bijvoorbeeld CBS, KvK, een regionaal werkgelegenheidsregister en dergelijke). Ook leggen de gemeenten bij de definiëring van de zzp'er vaker een relatie met het opdrachtgeverschap. Soms wordt hierbij de VAR-verklaring genoemd. Opvallend is dat men soms ook iemand die klussen uitvoert voor maar één opdrachtgever als zzp'er ziet. Meerdere malen wordt expliciet gezegd dat zzp'ers geen andere positie hebben binnen de gemeente dan andere ondernemers. Soms wordt er ook over de zp'er gesproken, de zelfstandige professional.

Hoe informatie verkregen

Uit de gesprekken komt naar voren dat de gemeenten verschillen in de wijze waarop zij informatie over zzp'ers verkrijgen. Enerzijds zijn er gemeenten die informatie over het aantal ondernemers binnen de gemeente bijhouden, maar zonder daarbij expliciet aandacht te geven aan zzp'ers. Soms worden er peilingen gedaan naar hoe het ondernemers in de gemeente vergaat en welke wensen zij hebben. Anderzijds zijn er gemeenten die specifieke aandacht hebben voor zzp'ers. Zo is er in een aantal gemeenten onderzoek naar zzp'ers gedaan of er is in de KvK gegevens onderscheid gemaakt tussen zzp'ers en ondernemers met personeel. Opvallend is dat geen van de gemeenten de ontwikkeling van zzp'ers structureel bijhoudt, (afstudeer)onderzoeken naar zzp'ers zijn eenmalig en er is over het algemeen geen stabiel contact met of monitoring van de groep.

29

Beeld van de zzp'er

Hoeveel zzp'ers er binnen de gemeente werkzaam zijn, is vaak niet bekend. Over het algemeen heeft men het 'gevoel' dat de groep van zzp'ers groeit, en dat een vrij groot deel van de zzp'ers een (erg) laag inkomen heeft. De gesprekspartners van de gemeente hebben minder zicht op de zzp'ers binnen de gemeente dan de ondernemers/zzp-netwerken. Naast beperkte onderbouwing op basis van cijfers, is het beeld van zzp'ers vaak gebaseerd op berichten uit de media over de landelijke ontwikkeling van zzp'ers en op "geluiden uit het veld". De bedrijfscontactfunctionaris staat over het algemeen verder af van deze geluiden uit het veld dan de zzp-belangenorganisaties en ondernemersverenigingen.

Door zowel gemeenten als zzp/ondernemersorganisaties wordt opgemerkt dat de diversiteit in zzp'ers groot is; dat ze over alle leeftijdscategorieën en opleidingsniveaus zijn verdeeld en in alle sectoren wel te vinden zijn. De gemiddelde leeftijd wordt tussen de veertig en vijfenveertig jaar geschat, en als belangrijkste sectoren worden de zakelijke dienstverlening en ICT, de bouw en de agrarische sector genoemd. Binnen de zakelijke dienstverlening denkt men vooral aan (financieel) adviseurs en accountants, binnen de bouw worden tegelzetters, schilders en metselaars als voorbeelden gegeven en binnen de agrarische sector geeft men aan dat het zowel zelfstandige boeren als seizoenarbeiders betreft. Opvallend is dat beroepen uit de sector 'handel, vervoer en horeca' niet tot nauwelijks worden genoemd, terwijl deze sectoren sterk vertegenwoordigd zijn in veel van de bezochte gemeenten.

³⁴ DNB nieuwsbulletin 12-09-2016 : <https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2016/dnb346028.jsp>; cbs statline 2016.

Daarnaast geven gemeenten en ondernemers/zzp-organisaties aan dat zij het idee hebben dat het grootste deel van de zzp'ers bewust voor het zzp-schap heeft gekozen en dat maar een klein deel wil doorgroeien en personeel wil aannemen. Over de inkomenspositie bestaat wat minder eenduidigheid: uit de gesprekken wordt regelmatig gewezen op groepen zzp'ers die met hard werken toch niet boven het minimuminkomen raken en ook niet aan pensioenopbouw kunnen doen of een arbeidsongeschiktheidsverzekering kunnen afsluiten. Vooral starters hebben het vaak moeilijk. Maar in een aantal gesprekken met de ondernemers/zzp-netwerken wordt juist benadrukt dat er in het algemeen goed wordt verdiend ("80 procent van de zzp'ers redt zich prima"). Dit kan deels worden verklaard door grote verschillen tussen gemeenten in de positie van zzp'ers maar heeft ook te maken met beeldvorming en de zzp'ers die men spreekt. De zzp'ers die zich aansluiten bij ondernemers/zzp-netwerken zijn dikwijls niet dezelfde als de zzp'ers die bij de gemeente aankloppen.

Vrijwillige vs. (nood)gedwongen zzp'ers

De meeste geïnterviewden merken het onderscheid op tussen vrijwillige zzp'ers (ook wel vaak aangeduid als "bewuste ondernemers" of "echte ondernemers"), noodgedwongen zzp'ers (zzp'ers die hun baan in loondienst zijn kwijtgeraakt, geen nieuwe baan in loondienst kunnen vinden en daarom maar als zzp'er aan de slag zijn gegaan), en gedwongen zzp'ers (voormalige werknemers in loondienst die zijn ontslagen en vervolgens als zzp'er door datzelfde bedrijf worden ingehuurd). De vrijwillige zzp'er zit, volgens de gesprekspartners, voornamelijk in de zakelijke dienstverlening. Vaak zijn dat hoogopgeleide 40-plussers. Als gevolg van de economische crisis is het aantal noodgedwongen ondernemers toegenomen. Die groep heeft het ook financieel wat moeilijker. Gedwongen zzp'ers werken veelal in de bouw of de zorgverlening/thuiszorg en deels ook in de zakelijke dienstverlening. Deze groep is gemiddeld ouder, vijftig plus en bestaat voor een deel uit een groep die niet had gedacht werkloos te worden vanuit een reorganisatie. De gedwongen zzp'er komt in de gesprekken weinig aan orde. Opvallend is dat meerdere keren wordt gewezen op een vrij grote groep 'onzichtbare zzp'ers', dat wil zeggen, zzp'ers die niet zijn aangesloten bij een netwerk en ook niet in beeld zijn bij het ondernemers/zzp-netwerk of bij de gemeente. Dat geldt veelal voor zzp'ers in de agrarische sector maar ook voor zzp'ers in de bouw en zzp'ers in de zorg.

Verschil plattelandsgemeenten, middelgrote gemeenten en G32-gemeenten³⁵

In de G32-gemeenten en in de middelgrote gemeenten hebben de gesprekspartners over het algemeen iets meer beeld bij wie de zzp'ers in hun gemeente zijn dan in plattelandsgemeenten. In plattelandsgemeenten is er sprake van een meer divers beeld, hier lijkt de invulling van de functie van bedrijfscontactfunctionaris bepalend te zijn voor het zicht op de zzp'er.

Waar in de G32-gemeenten vooral de zakelijke dienstverlening in de gesprekken aan de orde kwam, komen in dit onderzoek ook andere sectoren naar voren. In plattelandsgemeenten is de agrarische sector vaak sterk vertegenwoordigd en is men zich hier ook van bewust. In middelgrote gemeenten is deze sector in een aantal gevallen ook groot, en daar zijn de meeste (maar niet alle) gemeenten ook van doordrongen.

³⁵ Er is ook gekeken naar verschillen tussen krimp en niet-krimp gemeenten binnen de plattelandsgemeenten, hieruit kwamen geen in het oog springende verschillen naar voren.

Rol belangenorganisaties

In ongeveer een derde van de gemeenten is er een zzp-netwerk/platform opgericht.³⁶ Doelstelling van de zzp-netwerken/platforms is het verbinden van zzp'ers zodat er meer bewustwording ontstaat over wat er allemaal komt kijken bij goed zzp-schap, en het vergroten van de zichtbaarheid van zzp'ers, belangenvertegenwoordiging richting gemeenten et cetera. In de zzp-netwerken/platforms worden er door het zzp-netwerk/platform bijeenkomsten georganiseerd die thematisch worden ingevuld (valkuilen van het zzp-schap, administratieve zaken, fiscale zaken en dergelijke). Door het zzp-netwerk/platform kunnen zzp'ers ook makkelijker hulpvragen met elkaar delen en ontstaat er meer onderlinge samenwerking.

Er zijn over het algemeen een beperkt aantal zzp'ers aangesloten bij de verschillende zzp-netwerken/platforms en ondernemersfederaties.³⁷ Vaak gaat het daarbij om de meer hoogopgeleide zzp'ers in de zakelijke dienstverlening of in de creatieve sector. De zzp'ers in de zorg, bouwnijverheid en agrarische sector zijn veelal niet aangesloten. Het is lastig om een grote groep zzp'ers direct te bereiken, dat vergt veel energie en tijd. Ook wordt meerdere keren opgemerkt dat zzp'ers in de bouw en agrarische sector weinig behoefte hebben aan deelname in zzp-netwerken/platforms en ondernemersfederaties. Indien zij hulp nodig hebben (qua administratie, fiscale zaken, juridische zaken en dergelijke) maken zij eerder gebruik van informele, persoonlijke netwerken.

In twee derde van de middelgrote gemeenten en in ruim een derde van de plattelandsgemeenten is er weliswaar geen apart zzp-platform of netwerk actief maar wel een ondernemersfederatie die zich richt op ondernemers in brede zin, waaronder ook zzp'ers. De meeste van deze ondernemersfederaties beschouwen zzp'ers als gewone ondernemers en zetten zich niet specifiek voor deze groep in. Een enkele ondernemersfederatie heeft wel speciale aandacht voor zzp'ers, zo heeft één ondernemersfederatie een aparte zzp-afdeling en hanteert één ondernemersfederatie een verlaagde contributie voor zzp'ers. Ook worden er door verschillende ondernemersverenigingen regelmatig 'open koffies' georganiseerd, waar over het algemeen vooral zzp'ers op af komen. Hierbij wordt echter met opzet geen onderscheid gemaakt tussen ondernemers met en zonder personeel.

31

In twee gemeenten (één middelgrote gemeente en één plattelandsgemeente) is er een regionale netwerk- en belangenorganisatie voor zelfstandigen, waaronder zzp'ers, actief. Binnen deze initiatieven worden workshops georganiseerd, netwerken gecreëerd en wordt ook getracht een bijdrage te leveren aan het binnenhalen van opdrachten voor de zelfstandigen. Daarnaast vertegenwoordigen de regionale netwerk- en belangenorganisaties hun leden ook bij bijvoorbeeld gemeenten, KvK en ZZP Nederland.

In twee andere gemeenten (wederom één van de plattelandsgemeenten en één van de middelgrote gemeenten) bleek een starterscentrum de belangrijkste organisatie voor zzp'ers. Beide starterscentra ondersteunen beginnende ondernemers, waaronder zzp'ers. De ondersteuning wordt onder andere bepaald op basis van een persoonlijke intake maar ook worden er workshops en netwerkbijeenkomsten georganiseerd. Het starterscentrum ambieert een bijdrage te leveren aan succesvol ondernemerschap,

³⁶ In de gemeente Kollumerland bleek het erg lastig om een vertegenwoordiger en/of belangenbehartiger van lokale zzp'ers te vinden. Uiteindelijk werden wij gewezen op Smartwurk. Smartwurk is naast een online platform voor regionale samenwerking en kennisdeling vooral ook een ontmoetingsplaats voor zzp'ers, starters, studenten en opdrachtgevers binnen de provincie Friesland. Op Smartwurk kun je jezelf zichtbaar maken door het aanmaken van een online portfolio waarin talent, competenties, ambities en werk op een actieve manier worden weergegeven. Smartwurk draagt daarmee bij aan het zichtbaar maken van zzp'ers, naar elkaar maar ook richting potentiële opdrachtgevers.

³⁷ In de bezochte plattelandsgemeenten varieerde het aantal tussen de 20 en 80, in de middelgrote gemeenten ligt de bovengrens voor ondernemersfederaties iets hoger op +/-150 zzp-leden.

in het bijzonder aan de continuïteit van de startende ondernemers. In de middelgrote gemeenten is dit ook gekoppeld aan het besluit bijstandverlening zelfstandigen (zie box voor meer informatie over het Bbz).

Het succes van zzp-netwerken, open koffies en andere initiatieven in de verschillende gemeenten is wisselend. Het is niet eenduidig waar dit aan ligt, mogelijke verklaringen zijn de aanwezigheid en rol van 'lokale trekkers', mensen die zich voor langere tijd inzetten voor het opbouwen en onderhouden van het netwerk. Daarnaast hangt het ook af van de vraag naar deze initiatieven onder zzp'ers: opvallend is dat in gemeenten met minder zzp'ers in de zakelijke dienstverlening de zzp'ers vaker minder goed zijn georganiseerd.

Verschil plattelandsgemeenten, middelgrote gemeenten en G32-gemeenten

In de G32 en middelgrote gemeenten met over het algemeen meer zakelijke dienstverlening lijken zzp'ers wat beter georganiseerd dan in plattelandsgemeenten. Opvallend is verder dat in de plattelandsgemeenten met een zzp-netwerk de gemeente zelf – in het bijzonder de bedrijfscontactfunctionaris - een initiërende of faciliterende rol heeft gespeeld in het opzetten ervan. Na deze initiërende rol van de gemeente, dienen de zzp'ers wel zelf het voortouw te nemen in de verdere organisatie, uitbouw en leiding van het zzp-netwerk/platform. Het is in deze gemeenten nog spannend hoe dit zich verder zal ontwikkelen.

Rol gemeenten

Geen beleid op papier

Slechts een enkele gemeente voert beleid uit gericht op zzp'ers, dat wil zeggen beleid dat ook in een beleidsrapport, beleidsagenda, nota's of ander beleidsstuk terug te vinden is. In plattelandsgemeenten is er niet altijd een economisch beleidsprogramma, en dus ook geen specifiek ondernemersbeleid of zzp-beleid.³⁸ Maar ook in de middelgrote gemeenten is er nauwelijks specifiek beleid gericht op zzp'ers. In slechts één van de acht middelgrote gemeenten waar gesprekken zijn gevoerd staat beleid 'op papier' over zzp'ers. Het gemeentelijk economisch beleid richt zich meestal vooral op ruimtelijk economische thema's en het MKB. De gemeentelijke beleidsthema's gericht op ondernemers spelen op vlakken die veelal zzp'ers niet direct raken, zoals de ontwikkeling van winkelgebieden, bedrijventerreinen, het topsectorenbeleid, duurzaamheid en infrastructuur.

Zzp'ers meer op het netvlies

Overigens geven de gesprekspartners van de gemeenten wel aan dat de zzp'er steeds meer op hun netvlies komt te staan. Het is immers een groeiende groep die enerzijds een belangrijke rol kan spelen in de leefbaarheid en economische vitaliteit van de gemeente en anderzijds kan drukken op de sociale voorzieningen wanneer het niet goed gaat. Ondanks dat er geen beleid op papier staat, zetten de gemeenten zich op verschillende manieren in voor zzp'ers en/of starters (vaak zzp'ers). Indien er beleid is gericht op ondernemers dan wordt dit ook doorgetrokken naar de zzp'ers (zonder dat expliciet in een beleidsprogramma of beleidsagenda te benoemen). Zo worden aanbestedingen versoepeld en wordt er nagedacht over huisvesting ('woon-werkpanden', plekken voor ondernemers in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen). Daarbij wordt echter ook een aantal keer genoemd dat dit juist aan de markt wordt overgelaten. Andere activiteiten van de gemeenten gericht op (onder andere) zzp'ers zijn: het bevorderen en stimuleren van samenwerking en doorgroei, netwerkbijeenkomsten voor startende

³⁸ Wel komt de lokale economie in een collegeprogramma aan bod of maakt de economie onderdeel uit van een regionale economische agenda.

ondernemers (waaronder zzp'ers) faciliteren/initiëren en het inzetten van het Bbz voor het ondersteunen van gevestigde ondernemers en/of bijstandsgerechtigden op weg naar zelfstandig ondernemerschap.

Besluit bijstandsverlening Zelfstandigen (Bbz)

Het Bbz 2004 (Besluit bijstandverlening zelfstandigen) biedt startende en gevestigde ondernemers de mogelijkheid tot het verkrijgen van een bedrijfskapitaal en/of een periodieke uitkering voor het levensonderhoud. Het besluit poogt te voorkomen dat ondernemers in een uitkerings situatie belanden door het financieren van gevestigde bedrijven en is daarnaast een uitstroominstrument voor (potentiële) ondernemers met een bijstandsuitkering of WW-uitkering.

In de interviews met de geselecteerde middelgrote en plattelandsgemeenten is ook aandacht besteedt aan de Bbz. Daarnaast is specifiek navraag gedaan naar het gebruik van dit besluit in gemeenten met het hoogste aandeel zzp'ers met een laag inkomen: (hoe) wordt het Bbz gebruikt om zzp'ers te ondersteunen? En wordt het Bbz actief ingezet voor het stimuleren van ondernemerschap onder uitkeringsgerechtigden? Uit deze gesprekken komt het volgende beeld naar voren.

Organisatie Bbz

Het Bbz wordt op verschillende wijzen georganiseerd: in veel gemeenten is ervoor gekozen het Bbz 'op afstand te plaatsen', in een aantal andere gemeenten is er juist bewust voor gekozen het Bbz zelf uit te voeren. Bij het op afstand plaatsen is de uitvoering veelal belegd bij een regionale uitvoeringsorganisatie, in enkele gevallen ligt de uitvoering bij de afdeling sociale zaken van een naburige gemeente (in het geval van een intergemeentelijke sociale dienst). Omdat het bij het Bbz om kleine aantallen gaat per gemeente, kan alleen op regionaal niveau een substantiële groep Bbz'ers bij elkaar gebracht worden. Hoewel er vrij weinig contact is met de uitvoerende regionale partijen, is de gemeente in het algemeen tevreden over de werking van deze regionale partijen, zij kunnen meer gespecialiseerde mankracht bieden. Nadeel van een regionale uitvoeringsorganisatie of van een intergemeentelijke sociale dienst, is dat het de samenwerking tussen economische en sociale zaken ten aanzien van de zzp'ers er niet makkelijker op maakt. Een ander nadeel van het op afstand zetten van de uitvoering van het Bbz is dat het Bbz daardoor op lokaal niveau minder bekend is en daardoor minder (tijdig) ingezet zal worden. Dit is voor een aantal gemeenten reden om het Bbz zelf uit te voeren. Zij verwoorden het voordeel van lokale uitvoering als volgt: "Wij kennen de eigen ondernemers het beste en spreken de lokale taal". In sommige andere gemeenten zet de regionale uitvoeringsorganisatie zich in voor het leren kennen van de lokale ondernemers en is de ondersteuning (ook fysiek) losgetrokken van het werkplein en specifiek op ondernemers gericht.

Gebruik Bbz

Uit de gesprekken met medewerkers economische zaken (bedrijfscontactfunctionarissen) blijkt dat men weliswaar op de hoogte is van het Bbz maar dat er vanuit economische zaken weinig bekendheid is met het gebruik van de regeling. Uit aanvullende gesprekken met sociale zaken komt naar voren dat het Bbz op verschillende manieren wordt ingezet. Het aantal ondernemers en starters dat gebruikt maakt van het Bbz varieert ook sterk tussen gemeenten. Over het algemeen zijn de aantallen beperkt. In sommige plattelandsgemeenten gaat het om minder dan tien mensen per jaar. In een aantal middelgrote gemeenten gaat het om een twintig of dertigtal (startende) ondernemers. In het gros van deze gemeenten wordt het Bbz niet heel actief gepromoot en wordt ondernemerschap onder uitkeringsgerechtigden niet gestimuleerd, tenzij uitkeringsgerechtigden zelf met dit idee komen.

Gemeenten geven aan niet echt voorstander te zijn om te sturen op het ondernemerschap als uitstroommogelijkheid voor mensen die in de bijstand zitten. Alleen als de bijstandsgerechtigde zelf aangeeft in het ondernemerschap te geloven, dan moeten de mogelijkheden daartoe worden besproken. Een paar gemeenten zetten actiever in op het Bbz, dit zijn gemeenten waar ook veel zzp'ers met een laag inkomen te vinden zijn. In deze gemeenten maken tussen de vijftig en tachtig mensen per jaar gebruik van het Bbz. Deze gemeenten besteden meer aandacht aan het bekend maken van het Bbz en ook wordt de mogelijkheid tot ondernemerschap vanuit een uitkering uitvoeriger verkend. Ook in deze gemeenten wordt er meestal voorzichtig omgesprongen met het stimuleren van ondernemerschap onder uitkeringsgerechtigden. Er wordt streng geselecteerd op basis van ondernemersplan, ontbreken van schulden, financiële haalbaarheid en ondernemersgeest 'is hij of zij een ondernemer?'. Uit de gesprekken met gemeenten met veel zzp'ers met een laag inkomen komt naar voren dat er naast het Bbz ook gebruik gemaakt wordt van een regeling voor deeltijd ondernemen. Mensen die niet in aanmerking komen voor het Bbz omdat hun onderneming financieel niet haalbaar is, kunnen wel in deeltijd aan de slag met behoud van uitkering. Eventueel kunnen zij later alsnog doorstromen naar het Bbz.

Belang voor zzp'ers

In alle gemeenten wordt het Bbz zowel door starters vanuit een uitkering als door gevestigde ondernemers gebruikt. In de gemeenten met gegevens over de verdeling werd de regeling vaker gebruikt door gevestigde ondernemers dan door starters vanuit een uitkering. De verhouding ligt ongeveer op 2:1. Starters gaan nagenoeg allemaal als zzp'er aan de slag. Het aandeel zzp'ers (in dit geval gedefinieerd als eenmanszaak) onder de groep ondernemers wordt door de meeste gemeenten op ongeveer 80 procent geschat: "Het zijn toch vooral eenmanszaken, daarnaast een kleiner deel VOFs, dit zijn ook vaak echtparen, en een enkele keer een "bv." Een gebrek aan arbeidsongeschiktheidsverzekering is één van de redenen waarom zelfstandigen zonder personeel zich melden voor het Bbz. In geval van langdurige ziekte kan het Bbz ondersteuning bieden. Veel zzp'ers kunnen het bij ziekte zelf hooguit enkele maanden uitzingen. Daarnaast kloppen er veel zelfstandigen uit sterk concurrerende markten aan, dit zijn deels ook mensen die noodgedwongen als zzp'er aan de slag zijn gegaan. Een aantal gemeenten noemt de eerdere toename van Bbz aanvragen vanuit zzp'ers uit de bouw, meer recentelijk is er een toename vanuit de zorg, in een enkel gesprek komt naar voren dat ook horecaondernemers relatief vaak aankloppen.

Functioneren Bbz

De meeste gesprekspartners vinden het Bbz als instrument in principe voldoende ondersteuning bieden voor zzp'ers/ ondernemers in zwaar weer en voor gemotiveerde starters vanuit een uitkering. Wel kunnen er een aantal kanttekeningen worden geplaatst bij het functioneren van de regeling. Allereerst is er onder gevestigde ondernemers vrij weinig bekendheid met het Bbz. Ook binnen ondernemersfederaties en zzp-netwerken is de bekendheid laag. "Het Bbz is een van de meest onbekende regelingen die er bestaat". Banken en ondersteunende dienstverlening zijn vaker op de hoogte maar ook daar is de regeling niet altijd bekend. Veel ondernemers zijn daarnaast te trots om een beroep te doen op het Bbz of zijn bang voor stigmatisering. Binnenstappen bij het werkplein is een behoorlijke drempel voor ondernemers. In een aantal gemeenten wordt er geprobeerd de bekendheid te verhogen en de drempel tot aanvraag te verlagen. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door aan te sluiten bij "155 – help een bedrijf", een initiatief van het IMK (Instituut voor Midden en Kleinbedrijf) en het oprichten van een aparte organisatie voor hulp en trainingen voor ondernemers. In verschillende gesprekken komt ook naar voren dat het Bbz, met name voor starters vanuit een uitkering, vooral werkt als mensen ook begeleid worden. Zonder begeleiding komt een behoorlijk aantal starters toch weer

aankloppen voor een uitkering, soms met opgebouwde schulden, blijkt uit gesprekken met een aantal gemeenten die geen begeleiding (meer) bieden. Een aantal gemeenten, die geen begeleiding bieden, geeft aan dat zij van de starters toch weer een behoorlijk aantal terug zien. In een enkele gemeente wordt er nog ondersteuning geboden voor starters en/of ondernemers. In veel gevallen is dit echter wegbezuinigd. Ook brengt één van de gesprekspartners naar voren dat het goed zou zijn een standaard sjabloon te gebruiken voor het indienen van een ondernemersplan met vragen die voor iedereen te begrijpen zijn. Het sjabloon van Eigen Werk van de gemeente Amsterdam wordt hierbij als voorbeeld genoemd. Tot slot benadrukken verschillende gesprekspartners dat het Bbz geen oplossing is voor mensen die in de problemen komen door noodgedwongen zzp-schap.

Weinig tot geen afstemming economische en sociale zaken

Opvallend in zowel plattelands als middelgrote gemeenten is dat er ten aanzien van de zzp'ers (maar ook ten aanzien van ondernemers in het algemeen) weinig tot geen afstemming is tussen economische zaken en sociale zaken. Dit wordt vaak nog versterkt doordat de 'sociale kant' (bijvoorbeeld het Bbz-besluit) regionaal is georganiseerd, dat wil zeggen de uitvoering vindt plaats bij een regionale uitvoeringsorganisatie en/of een grotere, naburige gemeente (bijvoorbeeld in het geval van een intergemeentelijke sociale dienst). In gesprekken met zowel EZ- en SZ-medewerkers als met vertegenwoordigers van regionale uitvoeringsorganisaties wordt dit gebrek aan contact gezien als een gemiste kans. Binnen de participatiewet is de gemeente ervoor verantwoordelijk dat iedereen die kan werken aan de slag gaat en waar nodig ondersteunt wordt. Nu hebben gemeenten echter niet altijd genoeg zicht op hulpbehoevende ondernemers, en is het Bbz bij economische zaken en bij ondernemers zelf te weinig bekend. Door het gebrek aan samenwerking tussen sociale zaken en economische zaken, is er minder zicht op ondernemers die dreigen failliet te gaan of ondernemers met schulden. Het op tijd signaleren van dergelijke ondernemers, en de daaropvolgende hulp vanuit de gemeente, kan net het verschil maken. Voor veel ondernemers in financiële moeilijkheden is de drempel om binnen te stappen bij sociale zaken echter groot. Een nauwere samenwerking met economische zaken kan helpen om deze drempel te verlagen. Naast het beter uitwisselen welke ondernemers het (mogelijk) moeilijk hebben, zou economische zaken ook een grotere rol kunnen spelen in het aansturen van (startende) ondernemers (waaronder Bbz'ers). In een aantal gemeenten is er wel regelmatig contact tussen beide afdelingen en wordt dit als nuttig ervaren. Men stuurt ondernemers naar elkaar door en heeft hierdoor een completer beeld. In een enkel geval worden er ook gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd om te laten zien wat de gemeente voor ondernemers kan betekenen en om startende ondernemers te faciliteren. Wel zijn dit vaak persoonlijke initiatieven en is dit niet bestendig in de organisatie(s).

35

Verschil plattelandsgemeenten, middelgrote gemeenten en G32-gemeenten

In alle typen gemeenten staat er weinig tot geen specifiek beleid ten aanzien van zzp'ers op papier. In G32-gemeenten is er iets vaker wel aandacht voor zzp'ers in beleidsstukken, in plattelandsgemeenten staat er vaker helemaal geen economisch beleid op papier. In de plattelandsgemeenten lijkt daarentegen de bedrijfscontactfunctionaris wel wat dichterbij de ondernemers te staan. Zoals eerder aangegeven hebben twee plattelandsgemeenten een initiërende rol gespeeld bij de oprichting van een zzp-netwerk. Ook wordt door één van de plattelandsgemeenten opgemerkt dat geen 'geen beleid' ook betekent 'geen regels' en dus meer vrijheid voor ondernemers.

Op sociaal gebied valt op dat er in de plattelandsgemeenten wat meer aandacht voor de mogelijke risico's met betrekking tot de groep zzp'ers die een (zeer) laag inkomen hebben. Zo werd er

gesuggereerd dat de gemeente aan vroegsignalering zou kunnen doen om te voorkomen dat kwetsbare zzp'ers door een ondergrens heen zakken.

Tegelijkertijd is in plattelandsgemeenten het Bbz vaker op afstand geplaatst en gaat het om kleinere aantallen in het Bbz. Dit kan liggen aan een kleiner aantal potentiële aanvragers maar lijkt in een aantal gemeenten ook te maken te hebben met een geringere bekendheid met de regeling. Tot slot valt op dat er bij plattelandsgemeenten een aantal keer genoemd wordt dat er een groei is in het aantal startende zzp'ers, dat wil zeggen personen die vanuit de bijstand de overstap maken naar zzp'er. In de middelgrote gemeenten ziet men juist eerder een lichte daling in de starters vanuit een uitkering. Hier wordt in sommige gevallen wel gesproken van een groei in het aantal gevestigden dat gebruik maakt van de regeling.

Waar heeft de zzp'er behoefte aan?

Weinig zzp'ers kloppen voor ondersteuning direct aan bij de gemeente ("hooguit een paar per week"). Als er behoefte aan ondersteuning is vanuit economische zaken, gaat het vaak over twee zaken. De beschikbaarheid van bedrijfsruimte bij uitbreiding en vragen over bedrijf aan huis of acquisitievragen omtrent gemeentelijke opdrachten. Gemeenten kunnen hulp bieden bij geschikte bedrijfsruimte, maar dit wordt ook deels door de markt zelf georganiseerd.

Gemeenten kunnen meer doen om lokale ondernemers bij aanbestedingen te betrekken. Zzp-netwerken en ondernemers wensen bijna unaniem een grotere focus op lokale ondernemers bij uitbesteding/aanbesteding en inkoop van producten en diensten. Met andere woorden, in lokaal inkoop- en aanbestedingsbeleid dient extra rekening gehouden te worden met de lokale kleine ondernemer. Veel gemeenten hebben daar in de afgelopen jaren ook hun beleid op aangepast. De één gaat daarin verder dan de ander; meest verregaand is een gemeente die een lokaal register bijhoudt, welke altijd eerst moet worden geraadpleegd bij aanbesteding. In een andere gemeenten wordt geëxperimenteerd met een database met lokale bouwondernemers die kunnen worden uitgenodigd voor specifieke opdrachten. In een paar plattelandsgemeenten wordt expliciet opgemerkt dat naast de gemeente ook grotere lokale bedrijven meer gebruik kunnen maken van zzp'ers binnen de eigen gemeente "*Eigen ondernemers/zzp'ers eerst*". De gemeente zou daar eventueel een verbindende rol in kunnen spelen. Bovenstaande behoeften spelen overigens ook bij ondernemers (al is een bedrijf aan huis wel met name voor zzp'ers relevant) en zijn daarmee weinig onderscheidend. Zowel gemeenten als zzp-netwerken/ondernemersnetwerken geven aan dat veel zzp'ers ondersteuning nodig hebben op het gebied van 'ondernemerskwaliteiten'. Zzp'ers zijn met name gericht op hun 'ambacht' en niet zozeer op administratie, verzekeringen, regelen van vergunningen et cetera. Deze behoefte is met name aan de orde in de 'startfase' van het ondernemerschap. Nu de KvK minder lokaal is georganiseerd en veel fysieke ontmoetingspunten voor digitale ontmoetingen heeft ingeruild, is er ook behoefte aan een startersloket. Zzp-netwerken/platforms en ondernemersfederaties spelen op deze informatiebehoefte in, en ook in een aantal gemeenten wordt hier aandacht aan besteedt. Het wordt door de gesprekspartners als belangrijk gezien dat de gemeente beter zicht heeft op de zzp'ers, dat de gemeenten weet in welke sectoren ze werkzaam zijn, met welke uitdagingen de zzp'ers te maken hebben en hoe de zzp'ers zijn te bereiken.

Verschil plattelandsgemeenten, middelgrote gemeenten en G32-gemeenten

De behoefte van zzp'ers lijkt met name te verschillen tussen plattelandsgemeenten en stedelijke (meer centraal gelegen) gemeenten. Naast de al genoemde behoeften zijn er twee aandachtspunten die meer

of zelfs overwegend in plattelandsgemeenten spelen. Allereerst speelt de toegenomen fysieke afstand tot KvK's met name in plattelandsgemeenten. De KvK's hebben zich met name in de grotere steden teruggetrokken, waardoor deze ver van de plattelandsgemeenten zijn komen te staan en hier letterlijk 'uit het gezichtsveld zijn verdwenen'. Daarnaast is een specifiek aandachtspunt in plattelandsgemeenten de behoefte aan sneller internet: "In het buitengebied is de internetsnelheid een drama". In vijf van de acht bezochte plattelandsgemeenten wordt deze behoefte uitgesproken. Die wens (en noodzaak) is er niet alleen vanuit de zzp'ers/ondernemers maar staat ook duidelijk op het netvlies (en de agenda) van de gemeenten. Hoewel de gemeenten er vaak mee bezig zijn duurt het proces naar verwezenlijking van een snellere internetverbinding lang.

Toekomstbeelden

De meeste gemeenten verwachten een afvlakking van de groei van de zzp'ers. Als gevolg van de groeiende economie is er nu weer meer vraag naar personeel in loondienst, lang niet iedereen wil zzp'er zijn. Een paar keer wordt ook opgemerkt dat de verdere lokalisering van de economie in plattelands- en middelgrote gemeenten een mogelijk interessante ontwikkeling is. Veel zzp'ers hebben een lokaal of regionaal werkgebied, werken samen met andere zzp'ers en verrichten werk bij andere zzp'ers in de regio. Dat heeft een zelfversterkend effect op de inkoop en verkoop van lokale diensten en producten. Dat kan ook nog eens verder versterkt worden door de gemeente wanneer deze lokale ondernemers beter op haar netvlies heeft of zelfs voorrang verleent bij opdrachten.

Verdere regionale samenwerking op het terrein van ondernemerschap wordt door vrijwel alle gemeenten als belangrijk gezien, maar wordt vaak niet expliciet aan zzp'ers gekoppeld. Het gaat hier vooral om enerzijds de afstemming tussen gemeenten over bedrijfsvestiging en anderzijds om het versterken van investerings- en lobbykracht voor bepaalde sectoren. Ook wordt de regionale samenwerking van belang geacht voor het uitwisselen van kennis tussen ondernemers. Dit zou mogelijk kunnen leiden tot meer opdrachten voor kleine ondernemers, waaronder zzp'ers.

37

Verskil plattelandsgemeenten, middelgrote gemeenten en G32-gemeenten

Lokalisering is geen thema in de G32-gemeenten, verder zijn er weinig verschillen in het toekomstbeeld tussen de verschillende gemeenten.

Kader Informatie over en voor zzp'ers

Ministerie van Economische Zaken:

Het ministerie van Economische Zaken verschaft alle wettelijke en juridische informatie relevant voor zzp'ers, bijvoorbeeld de Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie (DBA). Ook verschaft het ministerie toegang tot de verschillende kamerbrieven en kamervragen (en antwoorden daarop) over onderwerpen die zzp'ers aangaan. Voor meer informatie zie www.rijksoverheid.nl.

Kamer van Koophandel:

De Kamer van Koophandel verschaft zzp'ers van informatie en inspiratie. De informatie heeft voornamelijk betrekking op hoe succesvol te ondernemen. Dat wordt onder andere gedaan met behulp van publicaties, webinars, faq's en online advies. Voor meer informatie zie www.kvk.nl.

Ondernemersplein.nl:

Ondernemersplein.nl is de verzamelplaats van alle informatie die nodig is om te kunnen ondernemen. Het betreft alle informatie van de (semi-)overheid, denk hierbij aan belastingregels, wetgeving,

subsidies en branche-informatie. Het ondernemersplein is een initiatief van het ministerie van Economische Zaken, de KvK, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Belastingdienst, RDW, CBS en het UWV. Voor meer informatie zie www.ondernemersplein.nl.

ZZP Nederland:

Het doel van stichting ZZP Nederland is het bevorderen van het ondernemerschap van zelfstandigen. In totaal zijn er zo'n 40 duizend zzp'ers aangesloten. Doordat ZZP Nederland hierdoor een sterk collectief vormt, geeft lidmaatschap naast informatie over ondernemerschap ook kortingen op zorg, administratiepakketten, autoleases en juridische hulp. ZZP Nederland dient vanwege haar vele leden ook als aanspreekpunt voor de politiek in Den Haag met betrekking tot het bespreken van de wet- en regelgeving voor zzp'ers. Voor meer informatie zie www.zzp-nederland.nl.

FNV Zelfstandigen:

FNV Zelfstandigen is een belangenbehartiger voor zzp'ers dat gerund wordt door zzp'ers. FNV Zelfstandigen tracht de positie van zzp'ers te versterken door te lobbyen in Den Haag. Naast het verschaffen van een sterk netwerk ondersteunt FNV Zelfstandigen zzp'ers ook door middel van professioneel advies, juridische hulp, hulp bij incassoproblemen en korting op verzekeringen. Voor meer informatie zie www.fnvzzp.nl

Platform Zelfstandige Ondernemers:

Stichting Platform Zelfstandige Ondernemers (PZO) zet zich in voor de belangen van zzp'ers in Nederland en daarbuiten. Daarnaast lobbyt het PZO in Den Haag, de Sociaal-Economische Raad (SER) en in Europa. Een interessant initiatief van onder andere het PZO is de ZZP Servicedesk: een centraal punt waar zzp'ers terecht kunnen met hun vragen over voor zzp'ers belangrijke onderwerpen. Denk hierbij aan hulp bij de administratie, het aantrekken van klanten en de geldende wet- en regelgeving. Daarnaast biedt het zzp'ers een klankbord van zzp'ers en stelt het zzp'ers in de gelegenheid om hun kennis te delen door middel van blogs. Voor meer informatie zie www.pzo-zzp.nl en www.zzpservicedesk.nl.

Kennis Instituut Zelfstandig Ondernemerschap:

Het Kennis Instituut Zelfstandig Ondernemerschap (KIZO) doet onafhankelijk en wetenschappelijk onderzoek naar ontwikkelingen in het landschap van zelfstandig ondernemerschap. KIZO beoogt om met deze kennis zzp'ers, belangenbehartigers, publieke en private partijen bij elkaar te brengen en de positie van de zzp'ers te versterken. Voor meer informatie zie www.kizo.nl.

Ikwordzzper.nl

Ikwordzzper.nl helpt de oriënterende en startende zzp'er op weg door middel van het verschaffen van alle relevante informatie met betrekking tot het starten als zzp'er. Deze informatie wordt per regio verschaft door lokale zzp-specialisten om zo gericht mogelijk startende zzp'ers op weg te helpen. Daarnaast biedt ikwordzzper.nl ook informatie over de verschillende branches, zoals de bouw-, zorg- en agrarische sector. Voor meer informatie zie www.ikwordzzper.nl.

Bijstand voor zelfstandigen

Bijstand voor zelfstandigen (Bbz) is er voor de zzp'er die financiële ondersteuning nodig heeft. De zzp'er kan in zijn of haar gemeente terecht voor verschillende vormen van bijstand zoals een lening,

een krediet of aanvulling op het inkomen, mits hij/zij voldoet aan de voorwaarden. De ondersteuning krijgt de zzp'er op basis van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz). Voor meer informatie zie www.rijksoverheid.nl.

155-Help-een-bedrijf

Een Initiatief van het Instituut voor het Midden- en Klein bedrijf (IMK) is stichting 155-Help-een-bedrijf: een noodloket waar ondernemers uit heel Nederland terecht kunnen voor bedrijfsadvies en ondersteuning bij de bedrijfsvoering. Omdat al meer dan 150 gemeenten financieel en maatschappelijk verbonden zijn aan stichting 155-Help-een-bedrijf kunnen ondernemers kosteloos een beroep op het noodloket. Voor meer informatie zie www.155.nl.

MKB doorstart

MKB Doorstart is een landelijk opererende, onafhankelijke, not-for-profit stichting die vroegsignalering van (financiële) problemen bij mkb-ondernemers en zzp'ers organiseert en hulp biedt en/of de link legt naar ondersteunende partijen. Anders dan het Bbz is er ook financiële ondersteuning mogelijk wanneer zzp'ers boven het bijstandsniveau verdienen. Voor meer informatie zie <https://www.mkbdoorstart.nl/>.

5 Conclusies en aanbevelingen

Zzp'ers in cijfers

Hoog aandeel zzp'ers

Middelgrote gemeenten, en vooral plattelandsgemeenten, kennen een hoog aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking, zeker in vergelijking met de G32-steden. Dit kan zowel met het aanbod van vaste banen te maken hebben (minder vaste banen en minder grote werkgevers in middelgrote en plattelandsgemeenten) als met de kwaliteit van de woonlocatie (zzp'ers kiezen plattelands en middelgrote gemeenten op basis van hun woonvoorkeur). In de middelgrote gemeenten rond Utrecht en in het merendeel van de plattelandsgemeenten ligt het aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking boven de 10 procent, terwijl in de G32-steden dit in geen enkele gemeente het geval is. In de plattelandsgemeenten ligt het gemiddeld aandeel zzp'ers in de beroepsbevolking zelfs hoger dan in de G4-steden. Het hoge aandeel zzp'ers in plattelandsgemeenten is voor een groot deel te verklaren door een hoog aandeel zzp'ers in de agrarische sector. In de plattelandsgemeenten werkt bijna één op de vijf zzp'ers in de landbouw, bosbouw en visserij en slechts 12 procent in de zakelijke dienstverlening. In de G4-steden werkt 27 procent van de zzp'ers in de zakelijke dienstverlening en slechts een kleine 2 procent in de landbouw, bosbouw of visserij. De hoge concentratie zzp'ers in de middelgrote gemeenten rond Utrecht is voor een groot deel te verklaren door een hoog aandeel zzp'ers in de zakelijke dienstverlening.

40

Verskillend profiel zzp'ers

De meeste zzp'ers zijn mannen, ongeacht of het middelgrote gemeenten, plattelandsgemeenten, G32-gemeenten of G4-gemeenten betreft. De geslachtsverdeling verschilt wel duidelijk *tussen* gemeenten, vaak kan dat worden toegeschreven aan de sectoren waar de zzp'ers werkzaam zijn. Zo valt bijvoorbeeld op dat de bouwsector sterk vertegenwoordigd is in gemeenten met een hoog aandeel mannen onder de zzp'ers, terwijl gemeenten met een hoog aandeel vrouwen sterker vertegenwoordigd zijn in de handel, vervoer en horeca sector. De leeftijdsopbouw van zzp'ers verschilt zowel tussen plattelandsgemeenten en middelgrote gemeenten als tussen die gemeenten en de G32- en G4-gemeenten. Hierbij geldt dat hoe groter de stad is, hoe jonger de zzp'er. In de plattelandsgemeenten is 63 procent van de zzp'ers ouder dan vijfenveertig jaar, in de G4 gemeenten is dit slechts 44 procent. Dit komt overeen met de leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking. Overigens geldt dat voor alle gemeenten – dus van plattelandsgemeente tot G4-gemeente - het aandeel zzp'ers in de leeftijdscategorie 45-75 jaar het hoogst is. Ook bij de etnische achtergrond van zzp'ers is er - zoals men op basis van de samenstelling van de beroepsbevolking ook zou verwachten - een relatie met de grootte van de stad. Hoe groter de gemeente, hoe hoger het aandeel zzp'ers van niet-Nederlandse afkomst. Plattelandsgemeenten kennen wel nog een relatief hoog aandeel zzp'ers afkomstig uit andere Westerse landen. Dit is te verklaren door een hoog aandeel zzp'ers uit buurlanden in gemeenten in de grensregio's.

Grote inkomensverschillen

Kijkende naar de eigen inkomens van zzp'ers in de plattelands- en middelgrote gemeenten valt op dat in beide typen gemeenten (maar ook in G4- en G32-gemeenten) zowel een grote groep zzp'ers in de onderste inkomenscategorie (45 procent heeft een bruto inkomen onder de 20 duizend euro per jaar) zit als in de bovenste inkomenscategorie (21 procent van de zzp'ers heeft een eigen inkomen hoger dan 50 duizend). Ten opzichte van het landelijk gemiddelde hebben de middelgrote gemeenten een grotere groep zzp'ers met een hoog tot zeer hoog inkomen (+1,2 procent inkomens boven de 40 duizend euro)

en juist een kleine groep zzp'ers met een laag tot zeer laag inkomen (-0,8 procent onder de 2 duizend euro). In de middelgrote gemeenten die een hoog aandeel zzp'ers met een laag eigen inkomen hebben, zijn veel zzp'ers te vinden die gestart zijn vanuit een uitkering. De plattelandsgemeenten kennen relatief veel zzp'ers in het middeninkomenssegment (20 - 40 duizend euro). Bij zowel de plattelands- als de middelgrote gemeenten valt op dat perifeer gelegen gemeenten over het algemeen meer zzp'ers met lagere inkomens hebben dan gemeenten in de Randstad en Brabant.

Zzp'ers in gesprekken

Term zzp'er is verwarrend

Uit de gesprekken komt geen eenduidige definitie van de zzp'er naar voren. Sommige geïnterviewde gemeentelijke vertegenwoordigers verwijzen naar een specifieke definitie (bijvoorbeeld belastingdienst, KvK, CBS) maar vaker is er sprake van een meer losse interpretatie met soms een sterke lading (dat wil zeggen een negatieve of positieve associatie). Ondernemers/zzp-netwerken vinden de term zzp'er verwarrend. Een aantal zzp-vertegenwoordigers geeft aan dat zij de term zzp'ers liever niet gebruiken. Een aantal keer geven de zzp-netwerken/ondernemersnetwerken aan dat gemeenten (en de overheid in het algemeen) ook energie zouden moeten stoppen in het verbeteren van het imago van de zzp'er. Met name door de landelijke discussie over schijnzelfstandigheid staat de zzp'er met enige regelmaat in een negatief daglicht. Meerdere gesprekspartners vragen zich daarnaast af of het nodig is dat de zzp'er onderscheiden moet worden van de ondernemer. Vrijwel alle gesprekspartners benadrukken de diversiteit onder zzp'ers. Aan de ene kant van het spectrum zijn er de "echte onafhankelijke eenmansbedrijfjes die verschillende opdrachtgevers hebben" en aan de andere kant zijn er de mensen die naast hun baan in loondienst ook als zzp'er werkzaam zijn.

41

Zzp'ers nog onvoldoende op het netvlies

Uit de gesprekken met de gemeenten komt naar voren dat er sterke verschillen zijn in de wijze waarop zij informatie over zzp'ers verkrijgen. Er zijn gemeenten die informatie over het aantal ondernemers binnen de gemeente bijhouden, maar zonder daarbij expliciet aandacht te geven aan zzp'ers. Maar ook zijn er een paar gemeenten die specifieke aandacht hebben voor zzp'ers en er bijvoorbeeld onderzoek naar gedaan hebben. Geen van de gemeenten houdt de ontwikkeling van zzp'ers structureel bij. Hoeveel zzp'ers er binnen de gemeente werkzaam zijn, is vaak niet bekend. Wel heeft men het 'gevoel' dat het aantal zzp'ers groeit. Het beeld van zzp'ers is vaak gebaseerd op berichten uit de media over de landelijke ontwikkeling van zzp'ers en op "geluiden uit het veld". De meeste geïnterviewden merken wel het onderscheid op tussen vrijwillige zzp'ers (ook wel vaak aangeduid als "bewuste ondernemers" of "echte ondernemers"), noodgedwongen zzp'ers (zzp'ers die hun baan in loondienst zijn kwijtgeraakt, geen nieuwe baan in loondienst kunnen vinden en daarom maar als zzp'er aan de slag zijn gegaan), en gedwongen zzp'ers (voormalige werknemers in loondienst die zijn ontslagen en vervolgens als zzp'er door datzelfde bedrijf worden ingehuurd). De gedwongen zzp'er komt in de gesprekken weinig aan orde, er is weinig over bekend. Opvallend is dat meerdere keren wordt gewezen op een vrij grote groep 'onzichtbare zzp'ers', dat wil zeggen zzp'ers die niet in beeld zijn bij het ondernemers/zzp-netwerk of bij de gemeente. Dat geldt veelal voor zzp'ers in de agrarische sector maar ook voor zzp'ers in de bouw, zzp'ers in handel, vervoer en horeca en zzp'ers in de zorg. Zzp'ers in deze sectoren richten zich, volgens de gesprekspartners, met name op persoonlijke en informele netwerken en zijn vaak niet aangesloten bij formele zzp-belangenorganisaties of platforms.

In de G32-gemeenten en in de middelgrote gemeenten hebben de gesprekspartners over het algemeen iets meer beeld bij wie de zzp'ers in hun gemeente zijn dan in plattelandsgemeenten. In plattelandsgemeenten is er sprake van een meer divers beeld, hier lijkt de invulling van de functie van

bedrijfscontactfunctionaris bepalend te zijn voor het zicht op de zzp'er. Het wordt door alle gesprekspartners als belangrijk gezien dat de gemeenten beter zicht krijgen op de zzp'ers, dat de gemeenten weten in welke sectoren de zzp'ers werkzaam zijn, met welke uitdagingen de zzp'ers te maken hebben en hoe de zzp'ers zijn te bereiken. Waar in het onderzoek onder de G32-gemeenten vooral de zakelijke dienstverlening in de gesprekken aan de orde kwam, komen in dit onderzoek ook andere sectoren naar voren. In plattelandsgemeenten is de agrarische sector vaak sterk vertegenwoordigd en is men zich hier ook van bewust. In middelgrote gemeenten is deze sector in een aantal gevallen ook groot, en daar zijn de meeste (maar niet alle) gemeenten ook van doordrongen.

Aanbeveling

Geen van de geïnterviewde gemeenten houdt de ontwikkeling van zzp'ers structureel bij. In het algemeen is de kennis omtrent zzp'ers en hun inkomenspositie en arbeidsomstandigheden beperkt. Gelet op het toenemende belang van zzp'ers – zowel qua economische vitaliteit als leefbaarheid – in de lokale economieën is dit zorgelijk. Gemeenten dienen goed zicht te hebben op de zzp'ers, de gemeenten dienen te weten in welke sectoren ze werkzaam zijn, met welke uitdagingen de zzp'ers te maken hebben en hoe ze de zzp'ers kan bereiken. Zo kan met enige regelmaat de behoefte en wensen van zzp'ers worden getoetst en kan onderbouwd worden besloten al dan niet tot over te gaan tot gericht zzp-beleid en eventuele ondersteuning van specifieke groepen zzp'ers. Hierbij is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de behoeften van zzp'ers in verschillende sectoren. Er is bij gemeenten vooral kennis over en contact met zzp'ers in de zakelijke dienstverlening en in de creatieve sector. De gemeente dient meer inzicht te krijgen in de inkomenspositie en arbeidsomstandigheden van zzp'ers in andere sectoren om eventuele ondersteuningsbehoeften boven tafel te krijgen en financiële problemen tijdig te kunnen signaleren. Een punt van aandacht hierbij is ook het onderscheid tussen vrijwillig en (nood)gedwongen zzp-schap. Bij het toetsen van behoeften en wensen is een sector-gerichte benadering van belang: veel zzp'ers in de onderbelichte sectoren voelen zich mogelijk niet aangesproken wanneer zij als zzp'er worden aangesproken.

42

Lokale zzp-netwerken

In ongeveer een derde van de onderzochte gemeenten is er een zzp-netwerk/platform opgericht. Doelstelling van de zzp-netwerken/platforms is het verbinden van zzp'ers zodat er meer bewustwording ontstaat over wat er allemaal komt kijken bij goed zzp-schap, het vergroten van de zichtbaarheid van zzp'ers, belangenvertegenwoordiging richting gemeenten et cetera. Er zijn over het algemeen een beperkt aantal zzp'ers aangesloten bij de verschillende zzp-netwerken/platforms en ondernemersfederaties. Vaak gaat het daarbij om de meer hoogopgeleide zzp'ers in de zakelijke dienstverlening of in de creatieve sector. De zzp'ers in de zorg, bouwnijverheid en agrarische sector zijn veelal niet aangesloten. Zij hebben weinig behoefte aan deelname in zzp-netwerken/platforms en ondernemersfederaties. Zij maken eerder gebruik van informele, persoonlijke netwerken.

In twee derde van de onderzochte middelgrote gemeenten en in ruim een derde van de onderzochte plattelandsgemeenten is er weliswaar geen apart zzp-platform of netwerk actief maar wel een ondernemersfederatie die zich richt op ondernemers in brede zin, waaronder ook zzp'ers. Een enkele uitzondering daargelaten, beschouwen de meeste van de ondernemersfederaties zzp'ers als gewone ondernemers en zetten zich niet specifiek voor deze groep in. In twee gemeenten (één middelgrote gemeente en één plattelandsgemeente) is er een regionale netwerk- en belangenorganisatie voor zelfstandigen, waaronder zzp'ers, actief.

Het succes van zzp-netwerken, en de initiatieven en activiteiten die daaruit voortkomen, is wisselend in de onderzochte gemeenten. Een van de mogelijke verklaringen is het al dan niet aanwezig zijn van

'lokale trekkers'. Met 'lokale trekkers' kunnen succesvolle lokale ondernemers met een sociaal hart worden bedoeld, maar ook gemeentelijke bedrijfscontactfunctionarissen, die zich hard maken voor het opzetten van zo'n netwerk. In de G32-gemeenten en in de middelgrote gemeenten die wat meer zzp'ers in de zakelijke dienstverlening kennen, lijken zzp'ers wat beter georganiseerd dan in plattelandsgemeenten. Opvallend is verder dat in de onderzochte plattelandsgemeenten met een zzp-netwerk de gemeente zelf – in het bijzonder de bedrijfscontactfunctionaris – een initiërende of faciliterende rol heeft gespeeld in het opzetten ervan. Uiteindelijk is het aan de zzp'ers zelf het voortouw te nemen in de verdere organisatie, uitbouw en leiding van het zzp-netwerk/platform.

Aanbeveling

Zowel de gemeente als de zzp'ers hebben belang bij een lokaal en/of regionaal netwerk van zzp'ers. Zzp'ers kunnen zo collega-zzp'ers ontmoeten, kennis en informatie met elkaar delen, van elkaar leren et cetera. Voor de gemeente ontstaat zo een direct aanspreekpunt met de zzp'ers in de eigen gemeente waardoor het zzp-netwerk betrokken kan worden bij bijvoorbeeld het opstellen van lokale beleidsplannen en dergelijke. Naast elkaar fysiek ontmoeten dragen ook online-platforms (zoals SmartWurk) bij aan het faciliteren van ontmoetingen en het zichtbaar maken van zzp'ers, met name in plattelandsgemeenten en regio's. In gemeenten waar zzp'ers niet zelf het initiatief tot een lokaal zzp-netwerk nemen, zou de gemeente zelf het proces richting een dergelijk netwerk kunnen initiëren en faciliteren, waarbij het zzp-netwerk uiteindelijk door zzp'ers zelf geleid en eventueel uitgebouwd kan worden.

Zzp-beleid nog te weinig zichtbaar

In alle typen gemeenten staat er weinig tot geen specifiek beleid ten aanzien van zzp'ers op papier. In G32-gemeenten is er wel iets vaker dan in middelgrote gemeenten aandacht voor zzp'ers in beleidsstukken. In de onderzochte plattelandsgemeenten is er niet altijd een economisch beleidsprogramma en dus ook geen specifiek ondernemersbeleid of zzp-beleid. In de plattelandsgemeenten lijkt wel de bedrijfscontactfunctionaris wat dichterbij de ondernemers te staan. Hoewel er dus in de meeste gemeenten van specifiek beleid op papier geen sprake is, wordt wel geregeld aangegeven dat zzp'ers steeds meer onder de aandacht komen. Het is immers een groeiende groep die enerzijds een belangrijke rol kan spelen in de leefbaarheid en economische vitaliteit van de gemeente en anderzijds kan drukken op de sociale voorzieningen wanneer het niet goed gaat. Vooral gesprekspartners uit de plattelandsgemeenten wijzen hier vaak op. Ondanks dat er geen beleid op papier staat, zetten de gemeenten zich op verschillende manieren in voor zzp'ers en/of starters (vaak zzp'ers). Zo worden netwerkbijeenkomsten georganiseerd, aanbestedingen versoepeld, er wordt nagedacht over huisvesting ('woon-werkpanden' en dergelijk) et cetera.

Uit de gesprekken met de belangenorganisaties komt tegelijkertijd naar voren dat de gemeente meer kan doen en haar beleid duidelijker uit kan dragen. Gemeenten kunnen meer doen om lokale ondernemers bij aanbestedingen te betrekken. Zzp-netwerken en ondernemers wensen bijna unaniem een grotere focus op lokale ondernemers bij uitbesteding/aanbesteding en inkoop van producten en diensten. In een paar plattelandsgemeenten wordt expliciet opgemerkt dat naast de gemeente ook grotere lokale bedrijven meer gebruik zouden kunnen maken van zzp'ers binnen de eigen gemeente "*Eigen ondernemers/zzp'ers eerst*". Daarnaast wordt door de zzp-netwerken regelmatig opgemerkt dat een fysieke plek (voor ontmoeting en om van elkaar te leren, kennis en informatie uit te wisselen et cetera.) zeer gewenst is, terwijl een aantal gemeenten aangeeft dat wanneer zij een dergelijke fysieke ontmoetingsplek aanbieden, deze niet veel wordt gebruikt. De vraag waarom deze fysieke

ontmoetingsplekken weinig gebruikt worden en op welke punten zij mogelijk niet voldoen aan de wensen van ondernemers wordt vervolgens nog te weinig gesteld.

Aanbeveling

Om de kans op opdrachten binnen de gemeente voor zzp'ers te vergroten kan de gemeente een database bijhouden met lokale zzp'ers en ondernemers per sector/type opdracht. De gemeente kan eventueel ook een verbindende rol spelen tussen grotere lokale bedrijven als opdrachtgevers en zzp'ers en andere opdrachtnemers.

Aanbeveling

Gemeenten dienen meer met zzp'ers in gesprek te gaan over hun wensen ten aanzien van ontmoetingsplekken en zorgen dat er genoeg bekendheid wordt gegeven aan een plek (ontmoeten kan immers pas als er ook andere zzp'ers aanwezig zijn). Zzp'ers zelf een ontmoetingsplek laten inrichten en organiseren/beheren is ook een mogelijkheid om te zorgen voor een betere aansluiting en voldoende animo.

Ondersteuning zzp'ers: meer zicht en betere afstemming nodig

Weinig zzp'ers kloppen voor ondersteuning direct aan bij de gemeente ("een paar per week"), blijkt uit de gevoerde gesprekken. Als er behoefte aan ondersteuning is vanuit economische zaken, gaat het vaak over de beschikbaarheid van bedrijfsruimte bij uitbreiding of over acquisitievragen omtrent gemeentelijke opdrachten. Ondernemers in zwaar weer melden zich bij sociale zaken of de (regionale) uitvoeringsorganisatie van het besluit bijzondere bijstandsverlening (Bbz). Het Bbz wordt door gemeenten zowel ingezet om gevestigde ondernemers te ondersteunen als om uitkeringsgerechtigden te helpen bij het starten van een onderneming. De verhouding is in de onderzochte gemeenten ongeveer 2 staat tot 1. De meeste gesprekspartners vinden het Bbz als instrument in principe voldoende ondersteuning bieden voor zzp'ers/ ondernemers in zwaar weer en voor gemotiveerde starters vanuit een uitkering, maar benadrukken wel dat goede begeleiding, met name in het geval van starters, cruciaal is. Daarnaast is er vooral onder gevestigde ondernemers vaak weinig bekendheid met de regeling en is de drempel om aan te kloppen hoog. Dit leidt ertoe dat ondernemers zich vaak (te) laat en in sommige gevallen waarschijnlijk helemaal niet melden. Dit wordt versterkt door het beperkte zicht van gemeenten op de groep zzp'ers die het moeilijk heeft. Het valt op dat zzp'ers in de bouw relatief het vaakst aankloppen voor het Bbz en dat dit vaak "om vijf voor twaalf" gebeurt. Ondernemers hebben zich dan soms al in de schulden gestoken. Gemeenten hebben binnen de participatiewet de verantwoordelijkheid om iedereen die kan werken aan het werk te krijgen en waar nodig te ondersteunen. Het is daarom van belang meer zicht te krijgen op zzp'ers die het moeilijk hebben en het Bbz meer bekendheid te geven.

Het beperkte zicht op ondernemers in moeilijkheden en de vaak hoge drempel voor ondernemers om aan te kloppen is voor een deel te wijten aan de beperkte afstemming tussen de beleidsafdelingen economische en sociale zaken bij gemeenten. Opvallend in zowel plattelands- als middelgrote gemeenten is dat er ten aanzien van de zzp'ers (maar ook ten aanzien van ondernemers in het algemeen) weinig tot geen afstemming is tussen de afdeling economische zaken en de afdeling sociale zaken. Dit wordt vaak nog versterkt doordat de 'sociale kant' (waaronder het Bbz-besluit) regionaal is georganiseerd, dat wil zeggen de uitvoering vindt plaats bij een regionale uitvoeringsorganisatie en/of bij een grotere, naburige gemeente (bijvoorbeeld in het geval van een intergemeentelijke sociale dienst). Hier is in plattelandsgemeenten wat meer sprake van dan in middelgrote gemeenten. Door

beter met elkaar af te stemmen en ondernemers door te sturen, zullen ondernemers vaker op tijd aankloppen voor ondersteuning.

Aanbeveling

Naast meer zicht op de zzp'ers, is het belangrijk dat de toegang tot de gemeente en de Bbz-regeling laagdrempeliger wordt. Gemeenten dienen meer naar buiten te treden met wat zij ondernemers (in nood) te bieden hebben en na te denken over hoe zij ondernemers kunnen stimuleren om tijdig aan de bel te trekken.

Aanbeveling

Zet in op meer samenwerking tussen economische en sociale zaken. Gelet op het toenemende belang van zzp'ers in de lokale economieën, en daarmee ook de kwetsbaarheid in geval van economische neergang, is het van belang dat EZ en SZ meer kennis over zzp'ers met elkaar uitwisselen zodat zzp'ers optimaal gefaciliteerd worden en er tijdig en effectief geanticipeerd kan worden op kansen of bedreigingen. Gemeente-breed kan men aan vroegsignalering doen om te voorkomen dat kwetsbare zzp'ers door de ondergrens heen zakken. Belangrijk hierbij is om samen meer inzicht te krijgen in de financiële positie van zzp'ers. Hierbij kan bijvoorbeeld de samenwerking gezocht worden met MKB doorstart. Daarnaast kunnen de afdelingen EZ en SZ samen optrekken in de zichtbaarheid naar ondernemers toe. Dit kan bijvoorbeeld door meer samenwerking op het gebied van informatieverschaffing voor ondernemers of door specifieke bijeenkomsten of trainingen gezamenlijk te organiseren. Ook zou economische zaken een grotere rol kunnen spelen in het ondersteunen van (startende) ondernemers en zzp'ers (waaronder degenen die gebruik maken van de Bbz). Dit kan ondernemers helpen om de drempel te nemen om financiële ondersteuning te vragen.

45

Ondersteuningsbehoefte zzp'ers

Zowel gemeenten als zzp-netwerken/ondernemersnetwerken geven aan dat veel zzp'ers ondersteuning nodig hebben op het gebied van 'ondernemerskwaliteiten'. Zzp'ers zijn met name gericht op hun 'ambacht' en niet zozeer op administratie, verzekeringen, regelen van vergunningen et cetera. Scholing, advies en dergelijke gericht op zzp'ers wordt vaak aangeboden tijdens de startperiode. In deze fase is er de meeste behoefte aan ondersteuning op dit vlak, belangrijk is echter dat ook de meer ervaren zzp'ers deze mogelijkheden worden geboden ('een leven lang leren voor zzp'ers/ondernemers'). Dit geldt zeker voor degenen die groeiambities hebben (en voor werkgelegenheid kunnen zorgen). Voor zzp'ers in plattelandsgemeenten speelt bij de ondersteuningsbehoefte ook de toegenomen afstand tot de fysieke KvK's. De KvK's – een voor startende ondernemers (zzp'ers) belangrijke vraagbaak en informatiebron - hebben zich de afgelopen jaren met name in de grotere steden teruggetrokken, waardoor deze ver van de plattelandsgemeenten zijn komen te staan en daar letterlijk 'uit het gezichtsveld zijn verdwenen'. Daarnaast is een specifiek aandachtspunt in plattelandsgemeenten de behoefte aan sneller internet. In vijf van de acht bezochte plattelandsgemeenten wordt deze behoefte uitgesproken. Die wens (en noodzaak) is er niet alleen vanuit de zzp'ers/ondernemers maar staat ook duidelijk op het netvlies (en de agenda) van de gemeenten. Hoewel de gemeenten er vaak mee bezig zijn duurt het proces naar verwezenlijking van een snellere internetverbinding lang.

Aanbeveling

Zorg er als gemeente voor, bij voorkeur in samenwerking met de KvK, dat het voor zzp'ers duidelijk wordt waar informatie over juridische zaken, verzekeringen, risico's van ondernemerschap et cetera. te vinden zijn. Creëer daarnaast scholingspotjes (eventueel binnen ondernemersfondsen) voor zzp'ers,

biedt ondersteuning aan in ruil voor een tegenprestatie en/of vraag gevestigde lokale ondernemers om een gerichte training voor zzp'ers te verzorgen.

Aanbeveling

In veel plattelandsgemeenten is de beschikbaarheid van snel internet nog een probleem. Gemeenten en provincies zijn hard aan het werk om daar verandering in te brengen. Daar dienen nog extra stappen te worden gezet. Sterker, gelet op het toenemende belang van zzp'ers in lokale en regionale economieën, en de afhankelijkheid van zzp'ers van goede en snelle internetverbindingen, zou daar absolute prioriteit aan moeten worden gegeven.

Toekomstbeeld zzp'ers in de gemeente

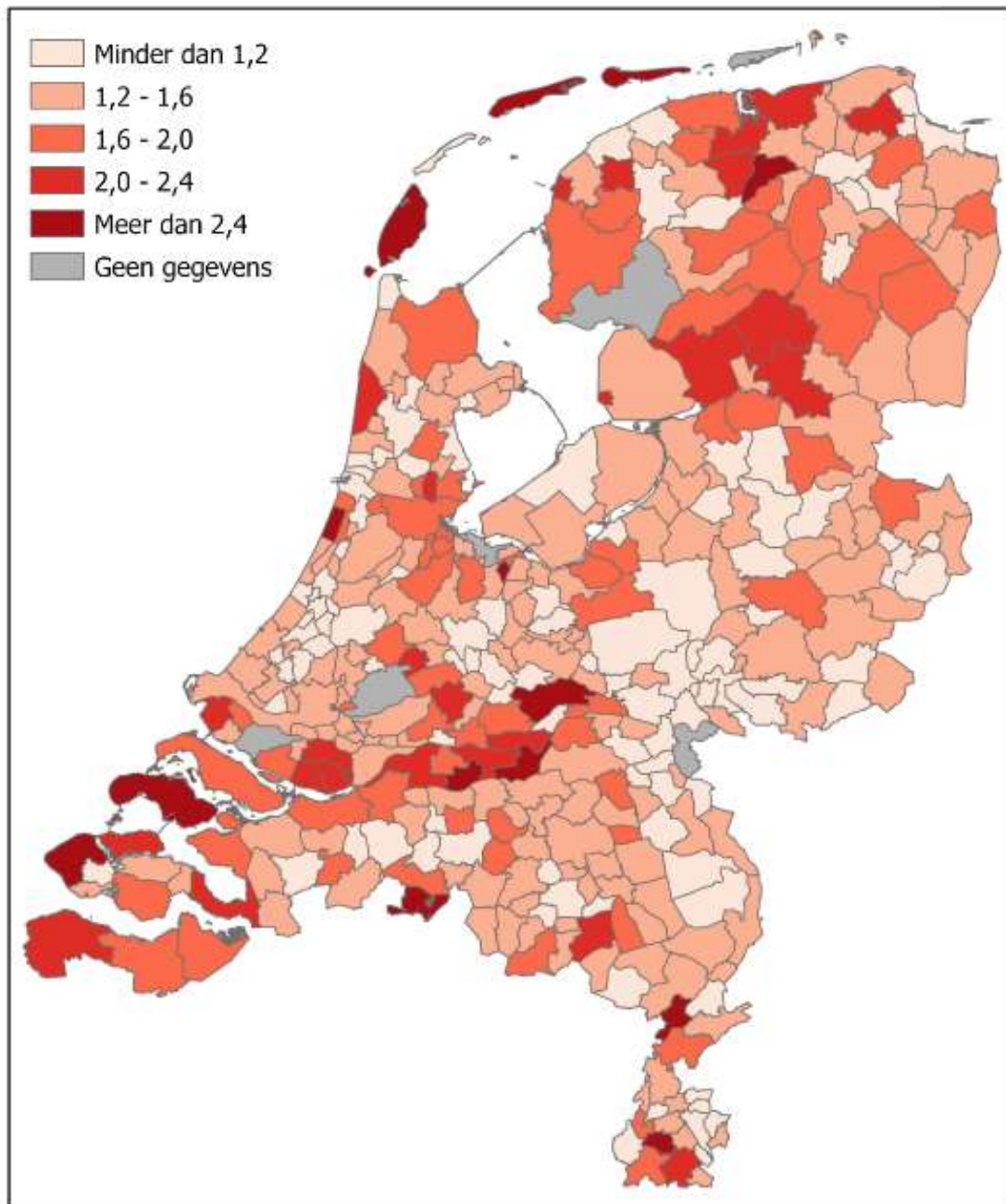
De verdere lokalisering van de economie in plattelands- en middelgrote gemeenten is een mogelijk interessante ontwikkeling. Veel zzp'ers hebben een lokaal of regionaal werkgebied, werken samen met andere zzp'ers en verrichten werk bij andere zzp'ers in de regio. Dat heeft een zelfversterkend effect op de inkoop en verkoop van lokale diensten en producten. Dat kan ook nog eens verder versterkt worden door de gemeente wanneer deze lokale ondernemers beter op haar netvlies heeft of zelfs voorrang verleent bij opdrachten. Overigens verwachten de meeste onderzochte gemeenten een afvlakking van de groei van het aantal zzp'ers. Als gevolg van de groeiende economie is er nu weer meer vraag naar personeel in loondienst en lang niet iedereen wil zzp'er zijn. Vrijwel alle geïnterviewden vanuit de gemeente vinden daarnaast verdere regionale samenwerking op het terrein van ondernemerschap belangrijk, maar dit wordt vaak niet expliciet aan zzp'ers gekoppeld. Ook wordt de regionale samenwerking van belang geacht voor het uitwisselen van kennis tussen ondernemers. Dit zou mogelijk kunnen leiden tot meer opdrachten voor kleine ondernemers, waaronder zzp'ers.

46

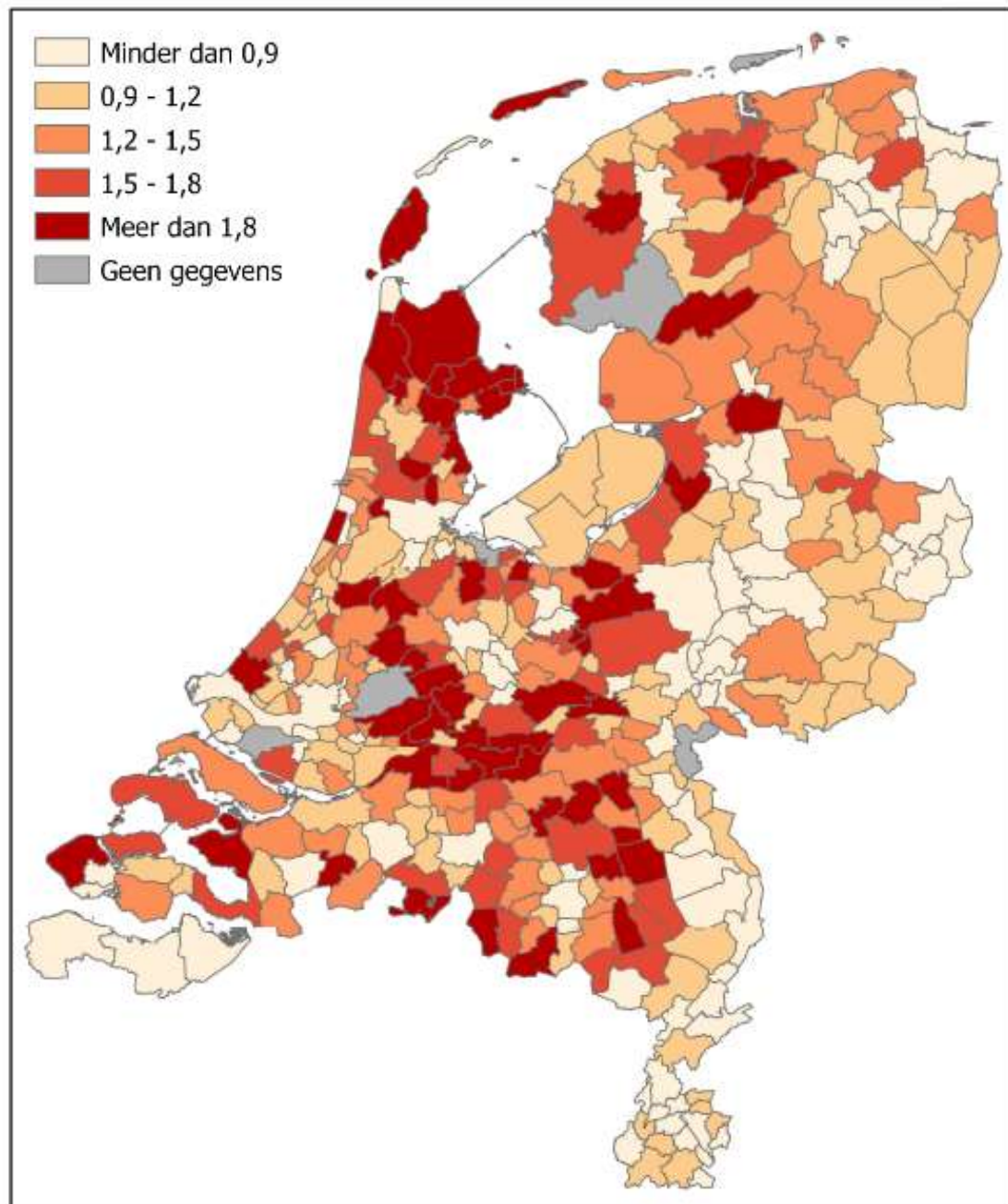
Aanbeveling

Gemeenten kunnen meer doen om zich te profileren als aantrekkelijke gemeente voor zzp'ers en andere kleine ondernemers, bij voorkeur in samenwerking met omliggende gemeenten. Veel zzp'ers werken voornamelijk lokaal of regionaal en gaan ook op deze schaal samenwerkingen aan met andere zzp'ers en ondernemers. Dit kan een zelfversterkend effect hebben op de inkoop en verkoop van lokale diensten en producten en de regionale economie. Het woonklimaat in de gemeente of regio kan bij het profileren een belangrijke rol spelen. Vooral plattelandsgemeenten benadrukken tijdens de gesprekken regelmatig de eigen gemeente als mooie woongemeenten (groen, rust, ruimte) waar het ook goed werken is. Hier kan nog meer in naar buiten worden getreden. Daarnaast is het ook belangrijk om te laten zien dat je als gemeente zzp'ers en lokale ondernemers serieus neemt. Er wordt al meer aandacht besteed aan lokale ondernemers bij gemeentelijke aanbestedingen maar hier kunnen nog meer stappen gezet worden. Bijvoorbeeld door het bijhouden van een database en ondernemers gericht uitnodigen voor een opdracht of door ook een rol te spelen in het verbinden van lokale/regionale marktpartijen (MKB, grote bedrijven) en zzp'ers.

Bijlage 1: Aandeel zzp'ers in handel, vervoer en horeca en bouwsectoren t.o.v. totale beroepsbevolking

47

Bijlage 2: Zzp'ers in de bouw

Wat en wie: In de bouw zijn in 2015 119 duizend zzp'ers werkzaam, dit is bijna één op de drie werkenden.³⁹ Zzp'ers in de bouw zijn overwegend werkzaam in de algemene bouw (bestaande uit burgerlijke- en utiliteitsbouw, 43 procent van de zzp'ers) en gespecialiseerde bouw (53 procent van de zzp'ers). Relatief weinig zzp'ers werken in de grond-, water- en wegenbouw (4 procent).⁴⁰ Bij zzp'ers in de bouw gaat het vooral om uitvoerende beroepen zoals timmermannen, metselaars, stukadoors, dakdekkers, elektriciens, loodgieters en tegelzetters. De EIB verwacht dat het aandeel zzp'ers in de totale bouwmarkt de komende jaren niet verder zal groeien: de verhouding zzp'ers en werknemers blijft in de bouw naar verwachting gelijk. Wel wordt verwacht dat het aantal werkenden in de bouw, zowel onder zzp'ers als werknemers verder zal stijgen door de verwachte toename in de bouwproductie (tot 139 duizend zzp'ers in 2022).

Ruim de helft van de zzp'ers is gestart vanuit een positie als werknemer bij een bouwbedrijf. Ook is de zzp'er in de bouw relatief oud. Uit verschillende enquêtes van het EIB komt een gemiddelde leeftijd van boven de 45 jaar naar voren.⁴¹ Dit past bij het beeld dat veel startende zzp'ers in de bouw vaak al op leeftijd zijn en vaak als zzp'er aan de slag gaan omdat ze geen vaste baan meer aangeboden krijgen. Het EIB geeft aan dat veel zzp'ers ook blijven werken voor hun voormalig werkgever maar dat het grootste deel van hen aangeeft vrijwillig zzp'er te zijn. Een ruime meerderheid van de ondervraagde zzp'ers aan dat zij geen problemen ondervinden als zzp'er (80 procent) en ook in de toekomst als zzp'er aan de slag blijven (70 procent). De groep die wel problemen ondervindt noemt hierbij vooral concurrentie van buitenlandse zzp'ers, te lage prijzen en klanten die niet op tijd betalen. Te weinig werk en belemmerende regelgeving wordt minder vaak genoemd.

Zzp'ers lijken steeds meer te gaan samenwerken en kunnen op deze manier ook steeds grotere klussen aannemen. Uit een onderzoek van Werkspot onder eigen gebruikers blijkt dat van de 549 respondenten 77 procent samenwerkt met andere zzp'ers om grotere klussen aan te kunnen nemen. Uit het onderzoek blijkt ook dat de zzp'ers voornamelijk samenwerken met collega zzp'ers uit hun eigen netwerk. Een klein deel vindt ook via werkspot collega's.⁴² Het voordeel van deze samenwerking is dat de zzp'ers grotere klussen kunnen aannemen en ook goedkoper zijn dan hun concurrenten, bijvoorbeeld een bouwbedrijf met vaste werknemers. In tegenstelling tot een bouwbedrijf hebben zzp'ers geen vaste lasten als sociale premies, kantoorkosten, werkplaatskosten en voorraadkosten.⁴³ Tegelijkertijd blijft onderverzekering een probleem voor zzp'ers in de bouw.⁴⁴

Match vraag en aanbod: Er zijn meerdere organisaties die zich bezig houden met de (online) afstemming van vraag en aanbod in de bouw. Werkspot fungeert als een online marktplaats voor

³⁹ Interview Samira Errami en Nicole Smit, EIB, onderbouwt met tabel EIB op basis van CBS cijfers 2015. NB. Op basis van cijfers van het EIB gebaseerd op de KvK inschrijvingen ligt het aantal zzp'ers lager, op 112.000 in 2015. Dit heeft te maken met een verschil in definitie.

⁴⁰ Monitor Zzp'ers in de bouw: tweede half jaar 2015 (EIB, 2016), Link: http://www.eib.nl/pdf/monitor_ZZP_Bouw_tweede_helft_2015.pdf

⁴¹ Zzp Nederland, Link: <https://www.zzp-nederland.nl/kennisbank/zzp-in-de-bouw>

⁴² Onderzoek samenwerkende Zzp'ers (Werkspot, 2015), Link: <https://www.werkspot.nl/media/312/onderzoek-onder-zzpers>

⁴³ Zzp'ers in de bouw nemen steeds grotere klussen aan (NOS, 2015), Link: <http://nos.nl/artikel/2038950-zzp-ers-in-de-bouw-nemen-steeds-grotere-klussen-aan.html>

⁴⁴ Interview Samira Errami en Nicole Smit, EIB.

bouwklussen.⁴⁵ Iedereen in Nederland kan hier zijn of haar klus plaatsen. Het kan gaan om kleine klussen zoals het ophangen van een lamp tot grote klussen zoals een volledige verbouwing. De klus moet zo gedetailleerd mogelijk beschreven worden, denk aan foto's, gewenste materiaalsoort, ondergrond en allerlei andere zaken die van belang zijn voor de klus. Een goede omschrijving van de klus maakt het mogelijk voor de zzp'ers om te reageren op de klus en een prijsindicatie te geven. Vervolgens kiest de partij die de klus heeft geplaatst de uitvoerder naar voorkeur. Tot slot worden er schriftelijke afspraken gemaakt tussen de opdrachtgever en uitvoerder. Daarnaast is Bouwbaak een platform voor professionals in de bouw, waaronder de zzp'ers. Zij brengen bedrijven, toeleveranciers maar ook zzp'ers die actief zijn in de bouw met potentiële opdrachtgevers en vakgenoten in contact.⁴⁶

Ondersteuning: Uit indicatieve cijfers van het EIB blijkt dat slechts een derde tot een kwart van de zzp'ers in de bouw lid is van een belangenorganisatie. Dit zijn ofwel bredere belangenorganisatie voor zzp'ers, zoals FNV zelfstandigen, CNV zelfstandigen ZNP Nederland en platform zelfstandige ondernemers of belangenorganisatie binnen de bouwsector, zoals FNV bouw, VLOK (de branchevereniging voor klussenbedrijven) en Bouwend Nederland. Eén organisatie, zelfstandigen bouw, richt zich specifiek op zzp'ers in de bouw. Zzp'ers doen vooral een beroep op een belangenorganisatie met betrekking tot verzekeringen. Daarnaast wordt er ook beroep gedaan op belangenorganisaties voor rechtsbijstand en aansprakelijkheid, informatie over de nieuwe wet DBA, pensioenen en incassohulp. Het EIB geeft aan dat veel zzp'ers in de bouw het liefst zeer zelfstandig opereren en "dingen zelf wel uitzoeken". Wel kunnen belangenorganisatie en de gemeente een belangrijke rol spelen in het geven van voorlichting, over het belang van verzekeringen, en de mogelijkheid om aan te kloppen voor financiële ondersteuning via de Bbz.

⁴⁵ Koning Bouwregie biedt een vergelijkbare dienst als Werkspot, maar niet in de vorm van een online marktplaats, zie: <http://www.koningbouwregie.nl/zzper-en-bouwbedrijven/>

⁴⁶ Bouwbaak, Link: <http://bouwbaak.nl/professional>